

against the policy of the Antonescu-dictatorship and about a visible sympathy towards the United Nations. In many ways the public opinion influenced the political facts in the direction of constituting a common front for Romania's exclusion from the Hitler war, of the armistice with the United Nations, of the abolishment of the dictatorial regime and the return to a democratic one. The frame of mind of the Romanian people, its will to build up a new destiny constituted a fact of major importance in assuring the victory from the 23rd of August 1944.

Actul istoric de la 23 August 1944 — corolar al mișcării de rezistență condusă de Partidul Comunist Român

ELENA GHEORGHE

Parte integrantă a rezistenței europene, mișcarea de rezistență din România — formă specifică de luptă împotriva fascismului și a politicii revanșarde și de revizuirii teritoriale, avind drept obiective fundamentale apărarea ființei naționale, redobândirea independenței și suveranității, respectarea libertăților democratice și pentru pace — s-a manifestat odată cu ascensiunea fascismului în Germania, la începutul deceniului al IV-lea. Susținută, pe plan diplomatic, prin acțiunea de întărire a rolului Ligii Națiunilor în rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor dintre state, în asigurarea securității statelor prin constituirea — după semnarea pactului de la Locarno, care, cu acceptiunea Franței și Angliei, dădea Germaniei libertatea revizuirii frontierelor spre est — unui sistem de apărare (Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică) cu participarea țării cu interese comune, prin îmbunătățirea relațiilor cu vecinii, între care un rol însemnat l-a avut reluarea relațiilor diplomatice cu U.R.S.S. (1934), mișcarea de rezistență din România a cuprins toate forțele sociale și politice, patriotice și democratice, conferind acesteia un caracter național.

Pe drumul său, ea a înregistrat marile greve ale celeriştilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, crearea Comitetului Național Antifascist (1933), demonstrațiile antirevizioniste, antifasciste și antirăzboinice din întregul deceniu al patrulea — între care demonstrația de la 1 Mai 1939 din București — cea mai mare demonstrație îndreptată împotriva hitlerismului, în organizarea căreia un rol deosebit l-au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu — și puternicele manifestații antifasciste și antihitleriste ce au avut loc concomitent în toate orașele și centrele importante din țară — Iași, Timișoara, Arad, Cluj, Reșița, Ploiești, Constanța, Galați, Brăila, Tirgu Mureș, Oradea, Baia Mare, Bacău, Piatra Neamț, Alba Iulia ș.a., 1 Mai 1939 constituindu-se, astfel, într-o puternică manifestare împotriva fascismului și războiului desfășurată în condițiile cînd fascismul era în ofensivă în Europa¹.

Vara anului 1940 a fost pentru România o pagină de gravă înfringere, contextul politico-militar creat amenințînd însăși suveranitatea statului. Regimul autoritar adus la conducerea țării a destabilizat sistemul politic din România și a slăbit capacitatea de mobilizare a națiunii pentru apărarea independenței, integrității și suveranității statului, prejudiciind și raporturile internaționale ale țării. Sfîșierea teritorială, instaurarea unui guvern agreeat de

¹ A se vedea pe larg: Olimpiu Matichescu, *1 Mai 1939 — moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primăriei fasciste pentru apărarea independenței și suveranității naționale*, Edit. politică, București, 1974.

Hitler, intrarea trupelor germane în țară, aderarea la Axa Roma-Berlin-Tokio, acordul economic româno-german din 4 decembrie 1940 au creat o profundă nemulțumire în rândul maselor populare.

În aceste condiții de zdruncinare sufletească, poporul român a protestat energic, numeroasele acțiuni care s-au desfășurat pe teritoriul românesc împotriva dictaturii de la Viena fiind expresia imediată a înregistrării marelui pericol — chiar pentru continuitatea statală a României — reprezentat de politica agresivă a statelor fasciste favorizată de conciliatorismul puterilor europene. Nici nu se putea altfel, avându-se în vedere contribuția decisivă a Germaniei hitleriste asociată cu Italia musoliniană la mutilarea teritorială a României.

La câteva zile după semnarea odiosului act — remarcă W. Fabricius, ministrul plenipotențiar al Germaniei la București — „persistă demonstrațiile” în marile orașe ale Transilvaniei ocupate de Ungaria horthystă. „La Oradea -informa ministrul german — se striga în masă: Jos Hitler!”² De asemenea, la Timișoara „o mulțime de 500 de oameni — relata, la 4 septembrie, consulul german din localitate — a organizat ieri noapte, între orele 20,30 — 21 o demonstrație înaintea Consulatului german, insultând statul german și încercând de a intra cu forța în clădirea Consulatului”³; la Sibiu au manifestat „circa 2000 persoane cu placarde pe care scria: „Nici o brazdă! Trăiască Ardealul Românesc”⁴. Asemenea manifestații de protest împotriva dictaturii de la Viena s-au desfășurat pe tot cuprinsul țării, astfel încât, așa cum se nota și în ziarul „La Stampa” din 4 noiembrie 1940, întreaga națiune română era „gata să facă orice sacrificiu pentru păstrarea integrității teritoriale și independenței țării”⁵.

Istoria a consemnat, fără puțință de tăgadă, că cea mai lucidă forță socială și politică a timpului, care a opus o dîrză rezistență și care a avut capacitatea de a sesiza cu claritate obiectivele comune ale tuturor forțelor democratice, patriotice, a fost *clasa muncitoare* și partidul său, Partidul Comunist Român. „Este marele merit al Partidului Comunist Român — aprecia secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu — că s-a aflat în acele grele împrejurări în fruntea luptei pentru apărarea intereselor vitale ale poporului, a întregității naționale, împotriva războiului — deși nu a putut împiedica așezirea și ocuparea țării de către Germania hitleristă și aruncarea României în războiul hitlerist împotriva Uniunii Sovietice. Poziția fermă a Partidului Comunist Român, organizarea luptei active împotriva războiului, a activității de sabotare a mașinii militare fasciste, hitleriste, organizarea luptei de partizani au făcut ca P.C.R. să cîștige poziții importante în viața politică, să fie respectat și să poată realiza, împreună cu cele mai diverse forțe politice, patriotice, naționale, un puternic front împotriva războiului, a hitlerismului”⁶.

Chiar la scurt timp după instaurarea guvernului generalului Ion Antonescu, Partidul Comunist Român dezvăluia — în documentul „Punctul nostru de vedere”, din 10 septembrie 1940⁷ — primejdiiile ce amenințau România, chemînd poporul la înlăturarea dictaturii antonesciene. El s-a găsit, astfel, de la început în primele rînduri ale luptei maselor populare pentru înlăturarea noului regim.

Una din primele sale acțiuni a fost manifestația antifascistă și antihitleristă de la 3 noiembrie din piața Obor din București, la care au participat mii de cetățeni ai Capitalei și în cadrul căreia s-au scîndat lozincile: „Jos fascismul!”, „Jos teroarea!”, „Vrem plîne, nu război!”, „Vrem independență națională!”, „Afară cu arma de ocupație!”⁸. Expresie a stării de spirit antinaziste a poporului român, dovadă a hotărîrii sale ferme de a continua și intensifica lupta pentru recîștigarea drepturilor democratice și pentru redobîndirea independenței și suve-

² Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A. r. 314, T. 120—1179, c. 475490 Documente germane microfilmate la Alexandria (Virginia) (Auswärtiges Amt Handakten Luther, Bd. 6).

³ Arh. St. București, colecția Microfilme R.D.G., r. 40, c. 39 (Deutsche Zentrarchiv, 09.05. Konsulat Temesvar, Signatur 92).

⁴ Arh. St. București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 19/1940, f. 110.

⁵ Arh. St. București, colecția Microfilme Italia, r. 28, c. 117 (Biblioteca civica Torino).

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 22, Edit. politică, București, 1982, p. 17.

⁷ Documentul s-a răspîndit sub formă de broșură cu titlul fals „Strigoii” de părintele Moța, Edit. Universul, 1940 (Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, inventar nr. 1264/10, dosar 2/1940, f. 137).

⁸ Arh. St. București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 110/1940, f. 68—70, M. 483—484.

ranității naționale a patriei, demonstrația „a fost urmată de sute de arestări de nevinovați, care duși în beciurile poliției legionare au fost bătuți pînă la moarte”⁹. Ca răspuns direct, la 13 noiembrie 1940 a fost emis un decret-lege pentru reprimarea tuturor manifestărilor politice și sociale potrivnice dictaturii fasciste, pedepsele preconizate variind între 5 și 15 ani, detențiune sau muncă silnică¹⁰.

Cu toate acestea, documentele epocii arată că absentarea de la muncă, realizarea produselor cu calitate slabă sau defecte, înmulțirea conflictelor de muncă, a manifestațiilor de stradă sau a grevelor și mai ales sabotajul economic au fost o parte din formele pe care proletariatul român le-a adoptat în cadrul mișcării de rezistență.

„Distrugeți mașinile din întreprinderile de război, stricați munițiile, armamentul și toate materialele pentru războiul lui Hitler! — se spunea într-un manifest difuzat în aprilie 1942 de Partidul Comunist. Ceferiști! Împiedicați transporturile de trupe și de materiale de război! Oprii trenurile încărcate cu bunurile răpite poporului român pentru Germania fascistă! Muncitori din porturi, marinari! Oprii încărcarea și plecarea vapoarelor încărcate pentru ocupații germani”¹¹.

Înfruntînd orice pericol, muncitorii au urmat îndemnul P.C.R. și au organizat numeroase acte de sabotaj. Documentele timpului, îndeosebi rapoartele Siguranței, înregistrau deraierea trenurilor și distrugerea unor garnituri încărcate cu armament german, scoaterea din funcțiune a instalațiilor sau producerea unor piese necorespunzătoare, distrugerea „liniei telegrafice ce face legătura cu Comandamentul armatei germane”¹². „Acte de sabotaj care duc la incendii, explozii și deraierea trenurilor de marfă au loc aproape zilnic în regiunile petrolifere române” anunța într-o știre, din 29 decembrie 1940, Agenția Reuter — menționînd „10 acte de sabotaj de acest fel”¹³. Din aceeași lună sînt semnalate următoarele acte de sabotaj: „La 9 decembrie, 150 vagoane de benzină au ars în rafinăria „Standard”, la 11 decembrie a fost un mic incendiu în rafinăria „Concordia”; la 12 decembrie, 8000 m. c. de lemne au ars în centrul de instrucție german de la Tirgoviște; în aceeași zi primele vagoane de benzină destinată Italiei au ars la ieșirea din rafinăria „Creditul Minier”; la 13 decembrie, incendiul a distrus 60 vagoane de benzină în stația de pompă Teleajen; la 15 decembrie, în apropiere de Teleajen, pipeline-ul Societății „Astra Română” a explodat, întrerupînd circulația feroviară înspre Basarabia; la 16 decembrie, două trenuri de marfă deraiata la Rimnic Sărat, încărcate fiind cu material de construcție în beton pentru frontiera româno-sovietică; la 17 decembrie, explozia a distrus 80 vagoane benzină pentru avioane provenind de la „Creditul Minier” din Ploiești; la 20 decembrie s-au înregistrat alte două deraieri de trenuri, la Ploiești, întrerupînd circulația trenurilor petrolifere”¹⁴.

Este de subliniat că, așa cum se arată, spre exemplu, într-un raport din septembrie 1942 al legației Italiene la București, acțiunile de sabotaj erau pregătite „în mod special contra căilor ferate și întreprinderilor industriale care lucrau pentru armată, cu dublu scop pentru a împiedica transportul trupelor, munițiilor și proviziilor și, în același timp, cu intenția de a paraliza economia de război a țării”¹⁵.

Acestora li s-au adăugat grevele, îndeosebi la întreprinderile a căror producție era legată de război, de satisfacerea acordurilor economice cu Germania („Petrila”, „Aninoasa”, „Petroșani”, „Mica-Brad”¹⁶, „Lonea”¹⁷, „Astra”-Arad, „Malaxa” — București, „Concordia” — Ploiești, Uzinele metalurgice — Cugir) numărul lor ajungînd la aproape 60¹⁸. Acțiunile clasei

⁹ Ibidem, dosar 111/1940, f. 344.

¹⁰ „Monitorul Oficial”, partea a I-a, nr. 267, din 13 noiembrie 1940.

¹¹ Arh. St. București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar 45/1943, f. 68—70.

¹² Arh. St. Arad, Colecția de documente referitoare la mișcarea muncitorească din județul Arad, dosar 39, f. 13.

¹³ Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A. — Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 41, T. 77—604, c. 1788927 (Oberkommando der Wehrmacht, Wehrwirtschafts- und Leistungsamt, WI/Ic 457).

¹⁴ Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine informative, dosar 65, f. 327.

¹⁵ Arh. St. București, colecția Microfilme Italia, r. 112, c. 44—45 (Archivio Centrale de lo Stato, Roma, fond Ministero dell' Interno. Direzione Generale, Pubblica Sicurezza 1920—1945. Busta 64).

¹⁶ Arh. St. București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar 43/1941, f. 29—31.

¹⁷ Ibidem, dosar 44/1942, f. 37.

¹⁸ Apud Gh. I. Ioniță, A. Simion, *Clasa muncitoare — forța socială fundamentală a mișcării antifasciste din România*, Edit. Politică, 1974, p. 132.

muncitoare au atras, în continuare, o legislație drastică, decretele lege din 2 octombrie 1941, din 17 septembrie 1942 și cel din 3 august 1943 prevăzând pedepse foarte aspre, inclusiv pedeapsa cu moartea, pentru distrugerea sau fabricarea defectuoasă a mașinilor și instalațiilor pentru deteriorarea instalațiilor sau întreprinderilor care lucrau pentru armată¹⁹. Chiar și în aceste condiții, clasa muncitoare și-a făcut pe deplin datoria față de țară, dînd multe jertfe în îndrăgita luptă a rezistenței: 5463 comuniști și alți antifasciști internați în lagăre, 10.566 anchetați și judecați pentru activitatea lor politică încrețpată împotriva regimului, 313 condamnări la moarte dintre care 72 executate, 277 condamnări la muncă silnică pe viață și 5185 la ani de închisoare pe diverse termene, totalizînd 22.173 ani²⁰.

Mișcarea de rezistență a devenit tot mai cuprinzătoare, în rîndurile sale înscriindu-se și *țărănimia*, clasa socială supusă cel mai mult exploatării, politicii represive a regimului, iar după intrarea României în războiul hitlerist — clasa care a dat țării cele mai numeroase jertfe pe front. Refuzul de a executa lucrări în folosul armatei germane, sustragerea cealelor și animalelor de la rechiziții pentru front, precum și de la concentrări și mobilizații sprijinul acordat reformărilor, dezertierilor tot mai numeroși, manifestațiile în fața primăriilor și prefecturilor au constituit forme ale contribuției țărănimii la mișcarea de rezistență. Era boicotat, pe toate aceste căi regimul antonescian și mai ales războiul hitlerist. „În cercurile sătești — se spune într-un document — se afirmă că populația românească va fi refractară unei apropieri sincere față de Germania”²¹. Tocmai de aceea se adresa numeroase apeluri — cum este cel din 11 martie 1941 — către „frații țărani”, care să nu uite că „nici moșii, nici strămoșii noștri nu au suferit să stea sub ocupație străină. Nici moșii, nici strămoșii noștri n-au putut fi dominați de liftele străine, ei provocind revoluție împotriva celor ce-i asupreau... Deci, nici noi, românii de astăzi, să nu îngăduim ca nemții să ne poruncească, să nu îngăduim ca ei să-și bată joc de sentimentele noastre naționale, să ne prade țara într-un mod așa de barbar”²². Totodată, țărăniile erau îndrumați „să ascundă recolta, să nu declare cantitățile de cereale autorităților, să nu dea ascultare ordinelor de mobilizare și recrutare, să saboteze în general toate ordinele date de autorități etc.”²³.

Țărănimia — ale cărei tradiții de luptă revoluționară sînt bine cunoscute — dădea și cea mai mare parte a *armatei*, transmițînd acesteia sentimentele sale patriotice. Jignită de prezența în țară a trupelor germane, de decizia guvernului de a nu lupta pentru apărarea granițelor în vara anului 1940, cu deosebire după impunerea Dictatului de la Viena, „manifestîndu-și regretul că nu s-a răspuns cum se cuvine — adică cu armele — acelor care ne-au silit să părăsim o parte din pămîntul strămoșesc”²⁴, oștirea română care — prin compoziția sa socială reflecta starea de spirit a maselor populare — a devenit chiar de la început una din componentele importante ale mișcării de rezistență și factorul care a jucat rolul principal în desfășurarea cu succes a revoluției din august 1944.

Într-un raport din 15 mai 1941 al Inspectoratului general administrativ către Ministerul de Interne se remarcă existența unui „curent de ostilitate vădită a intelectualilor din sate și orașe, ca și a ofițerilor români, împotriva armatei și ofițerilor germani”²⁵.

După împingerea României în războiul hitlerist antisovietic starea de împotrivire în rîndurile armatei, la toate nivelurile, inclusiv în rîndurile soldaților, s-a accentuat, generînd conflicte publice cu mareșalul Antonescu, ducînd pînă la izolarea acestuia.

Astfel, după decizia mareșalului Antonescu de a spori numărul de unități române angajate în război, sub presiunea nazistă, la sfîrșitul anului 1941 se înregistrează profunde divergențe între conducătorul statului și șeful Marelui Stat Major, generalul Iosif Iacobici, care în decembrie 1941 a înaintat un raport în care se declara împotriva hotărîrii dictatorului, motivînd că „războiul, departe de țară nu este popular” și contestînd competența acestuia de a decide de unul singur în probleme ce angajau soarta statului, a demisionat la 17 ianuarie 1942²⁶.

¹⁹ „Monitorul oficial”, nr. 233 din 2 octombrie 1941; nr. 217 din 17 septembrie 1942; nr. 179 din 3 august 1943.

²⁰ Olimpiu Măteșescu, *Apărarea Patriotică*, București, Edit. Științifică, 1971, p. 23—24.

²¹ Arh. St. Vilcea, fond Subinspectoratul muncii, dosar 59/1941 f. 31.

²² Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 125/f. 168.

²³ Ibidem, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar 285/1943, f. 23.

²⁴ Ibidem, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar 42/1940, f. 20.

²⁵ Arh. St. Vrancea, fond Prefectura Putna, dosar 151/1941, f. 183.

²⁶ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 457, dosar 2039, f. 175—183.

Gestul șefului Marelui Stat Major a produs un puternic răsunet, consemnat și în documente: „Derrisia generalului Iacobici a produs o adâncă impresie în comandamentele armatei române, ceea ce arată că și ceilalți comandanți români sînt împotriva continuării războiului. Mișcarea antigermană din România a luat asemenea proporții încît a fost necesară convocarea unei conferințe a generalilor, la care profesorul Mihai Antonescu a subliniat unitatea de vederi dintre guvern și armata țării. El a amenințat însă pe acei ce se pretează la critici față de acțiunea guvernului. Toate acestea arată că între guvern și armată existau disensiuni în legătură cu participarea la război”²⁷.

În cadrul mișcării de rezistență națională s-au încadrat, deopotrivă, și *intelectualitatea*, nenumărate personalități ale vieții științifice, culturale și artistice, care au influențat, la rîndul lor, largi cercuri ale opiniei publice prin opoziția sa la presiunile ideologice ale regimului și ale Germaniei naziste, dar mai ales prin promovarea — atît în cadrul școlii, cît și al culturii, în general — a valențelor progresiste ale civilizației românești, cultivarea sentimentului demnității naționale, respectul față de munca și lupta înalțărilor.

În cadrul intelectualității, Partidul Comunist Român crease, încă din 1942, organizația „Uniunea Patrioților” care — așa cum se sublinia într-un articol programatic din primul număr al ziarului „România liberă” — „slujește și reprezintă numai interesele naționale ale întregului popor, fără deosebire de convingerile politice, de situația socială și materială, de concepția filozofică a membrilor săi”²⁸ și își propune „unirea tuturor forțelor națiunii române într-un singur front patriotic de luptă pentru eliberarea de sub jugul fascist”²⁹.

Activitatea desfășurată de intelectualitate în cadrul mișcării de rezistență națională a culminat, în anul 1944, cînd grupuri de intelectuali români au cerut conducătorului statului ieșirea grabnică din războiul antisovietic pentru salvarea națiunii: „În actualele împrejurări tăcerea noastră ar însemna o crimă — se spunea în Memoriul oamenilor de știință și cultură, membri ai Academiei Române și profesori ai universităților din București, Iași și Cluj adresat în aprilie 1944 lui Ion Antonescu. Coborîți în stradă și întrebați trecătorii, mergeți în sate și orașe, ascultați glasul poporului. Pretutîncîni veți vedea deznădejdea în ochi (și auzi același răspuns: Nu.

Pentru ce să mai luptăm? Interesele vitale ale statului și poporului nostru cer imediată încetare a războiului, oricare ar fi greutățile acestui pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decît continuarea războiului”³⁰.

În această largă mișcare au fost prezenți și avocații și juriștii democrați care s-au exprimat alături de celelalte categorii sociale și profesionale, pentru încetarea războiului și salvarea țării de la dezastrul național³¹.

De asemenea, o mare parte a *burgheziei*, a *micii meseriași și comercianților*, prin forme specifice (refuzul de a vinde mărfuri ocupanților germani, proteste față de convențiile economice încheiate cu Germania și nefavorabile statului român, refuzul de a colabora cu hitleriştili) a mărit capacitatea mișcării de rezistență din România, mai ales către sfîrșitul dictaturii antonesciene, contribuind astfel la realizarea acelei unități deplin care a stat la baza victoriei insurecției din august 1944.

Sperînd că guvernarea antonesciană va restabili ordinea în țară, partidele „istorice” — cu toate că, în forme organizate, nu mai ființau din anul 1938 — au aprobat, la început, politica antonesciană, dar colaborarea regimului cu legionarii ca și înscrierea tot mai accentuată a țării în cadrele politicii Germaniei naziste i-au condus pe liderii Partidului Național Țărănesc și Partidului Național Liberal spre adoptarea unei atitudini de protest atît față de conducătorul statului, cît și față de Mussolini și Hitler, autorii dictaturii de la Viena. „Un neam înzestrat cu o perfectă continuitate geografică și etnografică, cu o conștiință națională, cu o unitate culturală și identitate de limbă ulmitoare... nu poate fi lipsit de dreptul unității sale naționale — scria Iuliu Maniu, la 28 decembrie 1940. Din această Românie unită nu poate lipsi îndeosebi Transilvania sau o parte a ei, care este leagănul neamului românesc”³². Iar înfrîngerea rebeliunii legionare (ianuarie 1941) și odată cu aceasta alungerea de la conducerea statului a legionarilor — coloana a V-a germană în România — a întrunit adevărata liderilor celor două partide, care — ca și tînărul monarh — au privit cu satisfacție „divorțul” dintre legionari și generalul Ion Antonescu. Refuzul liderilor P.N.Ț. și P.N.L. de a participa

²⁷ Arb. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 121, f. 6.

²⁸ „România liberă”, an. I, nr. 1, din 28 ianuarie 1943.

²⁹ Ibidem, nr. 4 din 15 aprilie 1943.

³⁰ Arb. St. București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar 46/1044, f. 43—45.

³¹ Vezi și documentele nr. 16, 17 din grupajul anexat.

³² Arb. St. București, fond Casa regală, dosar 1/1941., f. 18.

la formarea unui guvern de unitate națională, a creat, de altfel, posibilitatea instaurării depline, în fruntea României, a dictaturii militare a guvernului Ion Antonescu. Doar Partidului Comunist Român aprecia că, în urma înfringerii rebeliunii legionare, se consumase lupta dintre „două clici” reacționare și, publicând broșura „De la regimul legionar la dictatura militară” (februarie 1941), chema întregul popor român la luptă împotriva „transformării țării într-o anexă a imperialismului german”³³ pentru independență națională, împotriva atragerii României în războiul hitlerist, antisovietic.

Considerind că salvarea țării din tragedia care se profila nu putea veni decât prin unirea rindurilor întregii națiuni, Partidul Comunist — făcând apel la propria experiență, a luptei pe baza frontului popular din deceniul precedent — și-a definit poziția principială, fiind primul partid al țării care a oferit o soluție politică ce avea să stea la baza strategiei mișcării de rezistență românești. Subliniind în „Circulara” din 8 iulie 1941, necesitatea ca, începând din acel moment, „comuniștii să lucreze zilnic la formarea unității de luptă și a frontului unic al clasei muncitoare, cu muncitorii social-democrați, național-țărăniști și cei fără de partid” și că, în aceste condiții „comuniștii trebuie să-și concentreze toate forțele pentru formarea Frontului Unic Național”, Partidul Comunist Român fixa drept orientare programatică mobilizarea și organizarea într-un front național a tuturor forțelor democratice, anti-hitleriste, antiantonescene. La baza acestuia să stea Frontul Unic Muncitoresc, deoarece „fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nici unitatea de luptă pentru țezăria națională a poporului român”³⁴.

Pentru a realiza acest larg front patriotic antihitlerist trebuiau învinse unele „bariere ideologice”, calea fiind obiectivul comun al tuturor forțelor patriotice, democratice din România. În acest scop, pentru organizarea mișcării de rezistență la nivel național, Partidul Comunist Român a propus, în documentul „Lupta poporului român pentru libertate și independență națională” (8 septembrie 1941)³⁵ linia strategică și tactică corespunzătoare momentului grav în care se găsea țara, linie care, în concepția sa, trebuia să coalezeze forțele politice ale țării pentru îndeplinirea unui singur țel: salvarea națiunii. Enumerând obiectivele care stăteau în fața mișcării de rezistență (ieșirea României din război, răsturnarea regimului antonescian, anularea Dictatului de la Viena, restabilirea drepturilor și libertăților cetățenești și democratice) partidul comunist dădea dovadă de mare flexibilitate și maturitate politică: „Comuniștii — se arăta în documentul menționat — în interesul Frontului Unic Național, pentru zdrobirea fascismului crotropitor, pentru cucerirea drepturilor și libertăților democratice și cetățenești, a independenței poporului român renunță la orice lozincă și acțiune care ar putea să-i despartă de celelalte partide și grupări politice care sînt pentru zdrobirea națională a poporului român. Însă ei nu renunță la programul lor, la propaganda programului lor și a lozincilor finale”.

În acest fel, reușind să exprime foarte clar, în fața națiunii române, drept „singurul criteriu al colaborării, atitudinea față de fascismul german și războiul său tîlhăresc”, Partidul Comunist Român și-a câștigat recunoașterea în fruntea mișcării de rezistență.

Evenimentele ce au urmat, cu deosebire cele din anul 1943, au marcat un progres remarcabil în evoluția mișcării de rezistență națională.

Starea de spirit antihitleristă a poporului, care „a evoluat spre o stare de spirit încordată”³⁶ cum se exprima Manfred von Killinger, ministrul plenipotențiar german la București, evoluția situației fronturilor în favoarea Aliaților („orice succes al Aliaților — se aprecia într-o notă a Serviciului Secret englez — putea contribui la ridicarea maselor din România împotriva regimului Antonescu”³⁷) au demonstrat tuturor forțelor politice din România că soluția prezentată de Partidul Comunist Român încă din anul 1941 — frontul național de luptă — era singura soluție realistă, capabilă să asigure salvarea poporului român.

Apoi, prin eliberarea P.C.R. de îndatoririle față de Comintern, în iunie 1943, s-a creat posibilitatea constituirii Frontului Patriotic Antihitlerist.

Subliniind că frunțile partidelor politice refuzaseră pînă atunci propunerile P.C.R. de a uni toate forțele naționale ale țării într-un „Front Unic Național al poporului român”, conducerea P.C.R. avertiza că „dacă ei nu-și vor schimba atitudinea pasivă nici acum, în

³³ 23 August 1944. Documente, vol. I, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 201—207.

³⁴ *Ibidem*, p. 283—285.

³⁵ *Ibidem*, p. 300—305.

³⁶ Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A., Documente microfilmate la Alexandria (Virginia), r. 265 T. 77—607, c. 187—400.

³⁷ *Ibidem*, r. 686, c. 520. (British Intelligence, Information dated April 12, 1943, received in London report no. 955/43, Romania, Political, Military and Economical).

ultimul moment, ei vor răspunde la fel cu trădătorii de la cirna țării pentru catastrofa națională a României". După ce arată eforturile făcute de comuniști în această direcție, precum și condițiile care făceau posibilă și necesară realizarea acestui organ național, se subliniază: „A sosit ceasul al 11-lea; poporul român trebuie să-și ia scarta în minile sale proprii și să se ridice la luptă hotărâtă pentru salvarea sa de la catastrofa națională iminentă... Conștient de gravitatea istorică a momentului, Comitetul Central al Partidului Comunist propune tuturor partidelor și organizațiilor politice, formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. Comitetul Național are ca sarcină să mobilizeze și să unească toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de partid și religie, în Front Unic Patriotic Antihitlerist al poporului”³⁸.

La 29 septembrie 1943, o știre difuzată de Agenția germană „Die Zeitung im Ausschnitt” menționa activitatea Partidului Comunist Român în vederea unei schimbări a regimului actual și înlocuirii lui printr-un guvern democratic, care pentru început să fie format din diferite personalități ale fostelor partide politice democratice³⁹; în acest sens — menționează același document — „s-a luat legătura cu unele personalități politice democratice și s-a pus la punct un plan de acțiune”⁴⁰. „Partidul Comunist s-a adresat partidelor democratice cu o propunere de colaborare”⁴¹, se arată într-o informare din ianuarie 1944 aflată la Arhiva Foreign Office-ului.

Încă din 22 martie 1944, ambasadorul american la Moscova, Averell Harriman, într-o telegramă către secretarul de stat al S.U.A., Cordell Hull, prin care anunța organizarea „Frontului Patriotic în România” sublinia că această organizație „cîștigă din ce în ce mai mulți adepți”, prezentându-i și programul: „1. Retragerea imediată din războiul german și alăturarea la țările democratice; 2. Izgonirea nemților din România; 3. Răsturnarea guvernului antonescian; 4. Formarea unui guvern cu adevărat național; 5. Reinstaurarea drepturilor și libertăților democratice; 6. Eliberarea tuturor patrioților din închisoare; 7. Pedepsirea criminalilor de război hitleristi”⁴². La 21 aprilie 1944, ambasadorul american informa, în legătură cu perspectivele situației politice din România, că „patrioții români înțeleg că dacă țara trebuie salvată, atunci întregul popor trebuie să se ridice împotriva fascismului”. Arătând că există dovezi grăitoare că „valul popular de rezistență crește pe zi ce trece”, A. Harriman menționa, de asemenea, că în România „au avut loc manifestații pentru pace, greve la nodurile de cale ferată cele mai importante în semn de protest împotriva deturnării spre Germania a instalațiilor de cale ferată și numeroase sabotaje”, că „arestările pe scară largă nu au reușit să controleze creșterea mișcării”. Observator atent al vieții politice din România, Harriman arăta, totodată, că „Partidul Comunist Român acționează în acest scop”⁴³.

Măturile externe ale timpului — deopotrivă cu izvoarele interne — reliefează creșterea puternică a rezistenței, slăbirea pozițiilor dictaturii antonesciene, panica și deruta din aparatul de stat. În informarea asupra situației din România întocmită în 12 iulie 1944 de Karl Clodius, director în Ministerul de Externe al Reichului, cu rang de ministru, se arată că numai aparent mareșalul „menține liniștea și ordinea în țară și disciplina militară în armată” întrucât „el n-a reușit să-și creeze în țară o poziție cu adevărat puternică, bazată pe fundament politic”. Ministrul german aprecia că „aparatul administrativ îi scapă din ce în ce mai mult din mîini, că ordinele sale în cea mai mare parte, nu sînt executate ci sabotate sistematic”... „opinia publică din țară” fiind „în cea mai mare parte împotriva lui”⁴⁴.

³⁸ Arh. St. București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească.

³⁹ Arh. St. București colecția Microfilme R.F.G., r. 62, c. 40 (Bundesarchiv Presseauschnitt-Sammlung, Amt-Komintern, Berlin, Zsg 121/306).

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Arh. St. București, colecția Microfilme Anglia r. 405, c. 9—10, Public Record office, London, Foreign Office, Political (F.O. 371, vol. 43992, f. 75).

⁴² Ibidem, colecția Microfilme S.U.A., r. 630, c. 451 (The National Archives of the United States, Washington D.C. General Records of the Department of State (R.G. 59), Division of European Affairs, Roll 5, 871.01/244).

⁴³ Ibidem, c. 522.

⁴⁴ Ibidem, Documente germane microfilmate la Alexandria (Virginia) r. 280 T. 120—776, c. 370, 332—370.543 (Auswärtiges Amt, Botschafter Ritter, Rumänien, 103,2).

Realitățile politice și militare inexorabile au determinat treptat Partidul Național Tărănist, Partidul Național Liberal, înseși cercurile Palatului să angajeze dialogul cu comuniștii.

Amplitudinea cunoscută în 1944 de întreaga mișcare de rezistență antifascistă din România își găsește reflectarea în faptul că „în rindul unei mari părți a ofițerilor și soldaților din armata română războiul era nepopular și se aștepta încheierea lui cât mai grabnică”⁴⁵ că „dorința de pace a locuitorilor acestei țări este atât de puternică încît ieșirea din război a României pare că a devenit inevitabilă”⁴⁶, că „dincolo de orice divergențe de ordin ideologic, în scena politică românească, se realizase, în vara anului 1944” și datorită intensei activități politice a Partidului Comunist Român, o schimbare fundamentală sesizată chiar de germani: „o deplasare spre stînga a ansamblului Opoziției și o dată cu aceasta preluarea conducerii acestei Opoziții de către Partidul Comunist”⁴⁷.

Odată cu pătrunderea trupelor sovietice pe teritoriul României (martie 1944), în condițiile schimbărilor rapide petrecute pe frontul de est, România fiind în pericol de a deveni zonă de operațiuni militare, mișcarea de rezistență din România a intrat într-o nouă fază, ea căpătînd o nouă organizare și dimensiune, marcînd trecerea sincronă a tuturor forțelor antifasciste la acțiuni coordonate în vederea declanșării insurecției armate.

Într-un termen relativ scurt (aprilie — iunie 1944) a fost înfăptuit întregul sistem de alianțe preconizat de P.C.R. încă din septembrie 1941. După ce conducerile P.C.R. și P.S.D. au aprobat la 18 aprilie manifestul ce a fost adus la cunoștința clasei muncitoare la 1 Mai 1944 prin care se anunța constituirea Frontului Unic Muncitoresc, la puțin timp (26 mai) a luat ființă Coaliția Național-Democratică, formată din P.C.R., P.S.D., gruparea liberală condusă de Gh. Tătărescu și Partidul Naționalist-Democrat (condus, după moartea lui N. Iorga, de Petre Țopa) — prima alianță efectivă între două clase sociale — proletariatul și burghezia — în lupta pentru salvarea țării, împotriva dușmanului comun, Germania hitleristă. În urma numeroaselor discuții, monarhul a acceptat, în noaptea de 13/14 iunie, punctul de vedere al comuniștilor de răsturnare prin forță a regimului antonescian, și, pe această bază, s-a trecut la pregătirea efectivă a insurecției.

A urmat apoi la 20 iunie 1944 constituirea Blocului Național Democrat format din principalele forțe politice (P.C.R., P.S.D., P.N.T., și P.N.L.) și care era de fapt finalizarea programului propus de P.C.R. încă din anul 1941.

S-a realizat, astfel, cea mai largă coaliție de forțe politice din istoria României, care a acționat în unitate deplină pentru desfășurarea ireproșabilă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

Așa cum au demonstrat evenimentele istorice, la baza acestei victorii a stat unitatea întregului popor, a tuturor forțelor progresiste și patriotice în jurul Partidului Comunist Român, constituindu-se într-o experiență originală în teoria și practica revoluționară.

Așadar, mișcarea de rezistență românească a reunit întregul popor român, indiferent de concepțiile politice, religioase sau structurile sociale, clasa muncitoare și Partidul Comunist Român fiind elementul dinamizator și conducător al procesului revoluționar al cărui colar a fost actul istoric de la 23 August 1944.

Demersurile de investigare a izvoarelor istorice care reflectă această perioadă istorică au avut ca rezultat depistarea unor noi mărturii documentare, care adăugîndu-se și interpretîndu-se în coroborare și împreună cu alte documente puse în circuitul științific prin lucrări de specialitate sau de popularizare a faptelor și evenimentelor respective, vin să completeze aria de cunoaștere a tuturor celor ce manifestă interes pentru istoria noastră națională.

Documentele pe care le publicăm în continuare în grupajul anexat trebuie analizate și puse în valoare în contextul unitar, mai ales al celor patru volume tipărite sub genericul „23 August 1944. Documente”, apărute la Editura Științifică și Enciclopedică în 1984. Ele

⁴⁵ Ibidem, colecția Microfilme Anglia, r. 406, c. 239 (Public Records Office, London, Foreign Office, Political, F.O. 371, vol. 44001 f. 11).

⁴⁶ Postul de radio Ankara, 14 aprilie 1944, Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletin, dosar 235, f. 237.

⁴⁷ Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A. (Documente germane microfilmate la Alexandria (Virginia) r. 59, T. 77—883, c. 5 631 433—5 631 434; Oberkommando der Wehrmacht Wehrmachtführungstab, Amtsgruppe Ausland, O.K.W/988.2).

conțin informații care întregesc și nuanțează datele despre rolul, locul și importanța mișcării de rezistență națională inițiată și condusă de clasa muncitoare și partidul comunist, care a pregătit și asigurat victoria din August 1944.

La depistarea și pregătirea lor pentru publicare au contribuit: Bucur Teodor, Bulz Ileana, Chirtu Ileana, Mușetoiu Rădica, Poștăriță Emilia, Veliman Valeriu.

R É S U M É

L'article présente des aspects du mouvement de résistance en Roumanie, comme forme spécifique de la lutte contre le fascisme, ayant comme objectifs fondamentaux la défense nationale, la reconquête de l'indépendance et de la souveraineté et la paix. Dans ce contexte on relève: les actions contre la Diktat de Vienne et la dictature d'Antonescu, les actes de sabotage contre la production de guerre, les grèves etc. Toute cette activité, initiée et conduite par la classe ouvrière, par le Parti Communiste Roumain a reçu l'adhésion entière de la paysannerie et de l'intellectualité.

À la suite de l'étude, la publication de 21 documents inédits conservés dans les Archives de l'État apporte des nouvelles précisions permettant ainsi une meilleure compréhension des événements analysés.

P R E C I S

The author presents aspects of the resistance movement in Romania, as a specific form of struggle against fascism, having as major objectives the defence of the country and the regaining of independence and sovereignty.

In this context there are mentioned: the actions against the Vienna Dictate and the Antonescu dictatorship; the sabotage acts against war production, strikes etc.

The peasantry and the intellectuals fully agreed with this movement initiated and led by the working class, by the Romanian Communist Party.

The study is followed by a number of 21 unpublished documents kept in the State Archive, which bring new details and allow a better understanding of the analysed events.

1

1941 septembrie 22. Raportul Legăției Italiei la București înaintat Ministerului Afacerilor Interne al Italiei despre introducerea pedepsei cu moartea în România pentru acțiuni de sabotaj.

Ministero degli Affari Esteri
Romania
Pena di morte per
i delitti contro la sicurezza dello Stato

Ministero dell'Interno
22 set. 1941

La Reale Legazione in Bucarest ha riferito, in data 13 corrente, quanto segue:

„Si rimette, qui unito in copia nella traduzione italiana, il testo di un comunicato, testo diramato da questo Ministero dell'Interno col quale viene stabilita la pena di morte mediante fucilazione per coloro che fossero colti mentre sabotano le ferrovie o le imprese industriali di interesse militare.

Si unisce copia del comunicato di cui sopra

Copia

Il Ministero degli Affari Interni comunica:

Da informazioni avute, elementi comunisti hanno preparato delle azioni di sabotaggio, in special modo contro le ferrovie e le imprese industriali, le quali lavorano per l'Esercito con lo doppio scopo: per impedire il trasporto delle truppe, delle munizioni e dell'approvv i,

gionamento e nello stesso tempo con l'intenzione di paralizzare l'economia bellica del Paese, producendo dei disordini fra la popolazione.

I colpevoli di tali atti di distruzione — delitti contro la sicurezza dello Stato — saranno fucilati sul posto, conformemente alle leggi di guerra.

Benché la grande massa del personale e gli operai delle ferrovie eseguano i loro doveri al di sopra d'ogni lode, la stessa punizione sarà applicata ai colpevoli della più minima azione di sabotaggio.

Alla stessa punizione saranno sottoposti i capi meccanici delle imprese industriali, le quali sono responsabili del buon funzionamento del personale messo a loro disposizione.

Arh. St. București, colecția Microfilme Italia, r. 112, c. 44—45 (Archivio Centrale dello Stato, Roma, fond Ministero dell'Interno. Direzione Generale, Pubblica Sicurezza 1920—1945. Busta 64).

<Traducere:>

Ministerul Afacerilor Externe
România
Pedeapsa cu moartea
pentru delicta contra
siguranței statului

Ministerul de Interne
22 sept. 1941

Legăția regală din București a informat în data de 13 curent asupra următoarelor:
„Se trimite în anexă copia textului unui comunicat în traducere italiană, recent transmis de Ministerul de Interne prin care se stabilește pedeapsa cu moartea prin împușcare a aceluia care vor fi prinși sabotând căile ferate sau întreprinderile industriale de interes militar.”

Se anexează copia acestui comunicat.

Copie

Ministerul Afacerilor Interne comunică:

Potrivit informațiilor deținute, elemente comuniste au pregătit acțiuni de sabotaj în mod special contra căilor ferate și întreprinderilor industriale care lucrau pentru armată, cu dublu scop: pentru a împiedica transportul trupelor, munițiilor și proviziilor și, în același timp, cu intenția de a paraliza economia de război a țării, provocând dezordine în rândul populației.

Cei vinovați de asemenea acte de distrugere — delicta contra siguranței statului — vor fi împușcați pe loc, conform legilor de război.

Cu toate că marea majoritate a personalului și a muncitorilor de la căile ferate își îndeplinesc datoria, mai presus de orice laudă, aceeași pedeapsă va fi aplicată și celor care vor fi vinovați de cea mai mică acțiune de sabotaj.

Cu aceeași pedeapsă vor fi constrinși și șefii întreprinderilor industriale care sînt răspunzători de buna funcționare a personalului pas la dispoziția lor.

2

1943 martie 21, Madrid. Telegramă a ministrului american în Spania, J. Hayes, prin care informează că ministrul român la Madrid a cerut ambasadorilor argentinian și portughez din aceeași capitală să servească drept intermediari pentru a comunica dorința României de a încheia pace cu Națiunile Unite.

Secretary of state
Washington
PRIORITY
W6, March 21, 2 p.m.

Madrid
Dated March 21, 1943
Received 9:30 p.m.

Argentine Ambassador¹ informs me that Rumanian Minister² on behalf of his Government yesterday requested him and Portuguese Ambassador to serve as intermediaries in

communicating Rumania's desire to make peace with United Nations at earliest possible moment.

Hayes

Arh. St. București, colecția Microfilme SUA, r. 692, c. 296 (The National Archives of the United States, Washington D.C., R.G. 59, European War, No. 740.00119 EW 1939/1348).

<Traducere:>

Secretarului de stat
Washington
GU PRIORITATE
W6, martie 21, ora 2 p.m.

Madrid
Datați 21 martie 1943
Primită la 9,30 p.m.

Ambasadorul argentinian¹ mă informează că ministrul român² i-a cerut, în numele guvernului său, lui și ambasadorului portughez să servească drept intermediari pentru a comunica dorința României de a încheia pace cu Națiunile Unite în cel mai scurt timp posibil.

Hayes

3

1943 martie 30, Ankara. Telegrama ambasadorului [american la Ankara Laurence A. Steinhardt, în care reproduce o declarație a ministrului de externe turc potrivit căreia din mai multe surse s-a aflat despre dorința României de a ieși din război.

Secretary of State
Washington
010, March 30, 5 p.m.
SECRET
Department's 270, March 26

Ankara
Dated March 30, 1943
Received 11:20 a.m. April 1st

Minister for Foreign Affairs¹ told me that he has received reports from several Turkish envoys indicating that the Rumanians are desirous of extricating themselves from their present position. He said he was satisfied that the 'desire' originated with the Rumanian Government but was not clear as to whether or not it was the result of German instigation. Numan said he was disposed to take the Rumanian approaches seriously as the present Rumanian Government being wholly subservient to Germans „had nothing to offer”. He remarked that as long as Rumania was occupied by the Germans and Rumanian oil fields of such importance to the Axis he did not see how Rumania could effect a separate peace. He said that from the various reports he had received it appeared that the Italians were just as anxious as the Rumanians to extricate themselves and that he sensed a definite connection between the Italian desire and the Rumanian feelers.

As evidencing the intimate connection between the Rumanian and Italian points of view Numan cited the following incident. Relatively recently the Italian Minister in Bucharest² inquired of the Rumanian Prime Minister³ as to whether in his opinion Turkish would be prepared to act as intermediary in opening discussions with the Allies. The Prime Minister repeated this inquiry to the Turkish Minister. In reply to the Turkish Minister report Numan instructed him that the Italians should make their inquiry of the Turkish Foreign Office in Ankara. Since this reply was sent there have been no developments. Numan concluded his remarks with the similar observation „You can well understand how happy Turkey would be to act as intermediary for a defeated Italy”.

Steinhardt

Arh. St. București, colecția Microfilme SUA, r. 692, c. 297-298 (The National Archives of the United States, Washington D.C., R. G. 59, European War, No. 740.00119 EW 1939/1369).

¹ Dr. Ruiz Guinazu Costa

² Nicolae Gr. Dimitrescu

<Traducere:>

Secretarului de stat
Washington
010, martie 30, 5 p.m.
SECRET
Referitor la telegrama 270
a Departamentului, din 23 martie

Ankara
Data 30 martie 1943
Primită la 11, 20 a.m. aprilie 1

Ministrul afacerilor externe¹ mi-a spus că primise informații de la câțiva trimiși turci arătând că românii sînt dornici să iasă din actuala lor situație. El a spus că este mulțumit că dorința emana de la guvernul român, dar nu îi este clar dacă aceasta este sau nu rezultatul unei instigări germane. Numan a spus că nu este dispus să ia în serios demersurile românești, întrucît guvernul român, fiind total aservit germanilor „nu are nimic de oferit”. El a menționat că atîta timp cît România și terenurile petrolifere românești — de o așa importanță pentru Axă — sînt ocupate de germani, el nu vede cum ar putea România realiza o pace separată. El a spus că din diferitele rapoarte pe care le primise, reiese că italienii sînt tot atît de dornici ca și românii să se elibereze și că el vede o legătură categorică între dorința italienilor și tatonările de pace ale românilor.

Evidențînd legătura strînsă dintre punctele de vedere românesc și italian, Numan a relatat următorul fapt. Relativ recent, ministrul italian la București² l-a întrebat pe primul-ministru român³ dacă în opinia sa turcii ar fi gata să acționeze ca intermediari pentru începerea discuțiilor cu Aliații. Primul-ministru a repetat această întrebare ministrului turc. Ca răspuns la raportul ministrului turc, Numan l-a instruit ca italienii să se adreseze singuri Ministerului Afacerilor Externe de la Ankara. De cînd el a trimis acest răspuns, nu s-a produs nici un eveniment. Numan și-a încheiat observațiile sale cu o remarcă asemănătoare: „Puteți înțelege foarte bine cît de fericită ar fi Turcia să servească drept intermediar pentru o Italie învinsă.”

Steinhardt,

4

1943 iunie. Hotărîrea C.C. al P.C.R. privind constituirea Frontului Patriotic Antihitlerist.

DIZOLVAREA INTERNAȚIONALEI COMUNISTE ȘI SARCINILE PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA. (HOTĂRÎREA COMITETULUI CENTRAL).

Hotărîrea PREZIDIULUI COMITETULUI EXECUTIV AL INTERNAȚIONALEI COMUNISTE DE A DIZOLVA INTERNAȚIONALA COMUNISTĂ a fost o lovitură grea dată hitleriștilor și slugilor lor trădătoare de la cîrma țării. Această hotărîre a fost primită cu urletele furibunde ale șacalilor din presa țării, fiindcă ea ușurează unirea tuturor forțelor patriotice într-o singură tabără de luptă națională împotriva cîtropitorilor hitleriști și slugilor lor trădătoare de țară.

Dizolvarea Internaționalei Comuniste a spulberat definitiv minciuna hitleriștilor și slugilor lor cu campania josnică despre „războiul sfînt contra comunismului” și demască pentru totdeauna caracterul adevărat al războiului de jaf și cîtropire al bandiților hitleriști, ascunși sub masca „pactului anticomintern”. Dizolvarea Internaționalei Comuniste demască definitiv și minciuna despre „amestecul guvernului sovietic în treburile interne ale țării”. Ea pune capăt calomniilor dușmanilor partidului nostru, că noi am activa după ordinele primite din afară, și nu în interesul poporului român.

¹ Numan Rifaat Menemencioglu

² Bova Scoppa

³ Dată fiind poziția lui Mihai Antonescu, acesta era considerat în străinătate primul-ministru.

Dizolvarea Internaționalei Comuniste ușurează munca partidului în momentul decisiv, când călăul Antonescu vrea să sacrifice ultimele forțe ale țării pentru războiul pierdut al lui Hitler, aruncând țara în catastrofa națională și când ridicarea la luptă a poporului pentru salvarea sa nu mai poate întârzia.

Tovarășul Stalin a spus: „Socot dizolvarea Internaționalei Comuniste cit se poate de oportună tocmai în momentul actual, când fiara fascistă își încordează ultimele ei forțe și când este necesar să se organizeze asaltul comun al țărilor iubitoare de libertate pentru a doborî definitiv această fiară și a elibera popoarele de sub jugul fascist.” (Din răspunsul tov. I. Stalin la întrebarea corespondentului-șef al agenției Reuter, la Moscova).

În legătură cu dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central subliniază că partidul nostru, crescut și educat în spiritul internaționalismului proletar, este singurul partid din țară care, în atitudinea și activitatea sa s-a condus și se conduce numai după interesele generale ale poporului român. La începutul războiului criminal al lui Hitler și Antonescu, Comitetul Central a declarat în circulara sa din 8 iulie 1941: „C.C. a pus ca sarcină principală lupta pentru realizarea FRONTULUI UNIC NAȚIONAL al poporului român împotriva fascismului german și a clicii sale de trădători de țară”.

În Platforma din 6 septembrie 1941, Comitetul Central a declarat categoric: „În interesul Frontului Unic Național, pentru zdrobirea fascismului cotropitor, pentru cucerirea drepturilor și libertăților democratice, a independenței poporului român comuniștii renunță la orice lozincă care ar putea să-i despărță de celelalte partide și grupări patriotice, pentru dezrobirea națională a poporului român”.

Cu dizolvarea Internaționalei Comuniste a dispărut și ultima greutate din calea unirii. Până în prezent partidul comunist, partidul muncitorilor, este singurul dintre partidele românești care a dus și continuă să ducă cu hotărîre lupta pentru eliberarea țării de sub jugul hitlerist. În cursul războiului blestemat al lui Hitler și Antonescu, Comitetul Central al Partidului nostru s-a adresat în repetate rânduri organelor conducătoare ale partidelor democratice cu propuneri de colaborare, însă fruntașii partidelor politice au refuzat pînă astăzi propunerile partidului nostru, de „a uni toate forțele naționale ale țării în Frontul Unic Național al poporului român împotriva cotropitorilor nemți și a slugilor lor trădătoare de la cirna țării”.

Dacă ei nu-și vor schimba atitudinea pasivă nici acum, în ultimul moment, ei vor răspunde la fel cu trădătorii de la cirna țării pentru catastrofa națională a României, care se apropie o dată cu zdrobirea completă și inevitabilă a hoardelor lui Hitler și cu prăbușirea Germaniei hitleriste.

În această luptă măreață de eliberare națională au fost arestați sute de membri ai partidului nostru, cei mai buni fii ai poporului, care zac în închisori și lagăre de concentrare. În această luptă pe viață și pe moarte au căzut comuniștii Filimon Sirbu, Justin Georgescu, Ștefu Mohănescu, Paneth, Kornhauser, Szabo și alții, amintirea cărora va trăi în inima poporului.

În legătură cu dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central constată că munca organizatorică a sa și a întregului partid a rămas mult în urmă în ce privește realizarea sarcinilor just stabilite, față de condițiile obiective favorabile și față de spiritul acinc revoltat al poporului împotriva războiului criminal al cotropitorilor fasciști și ai slugilor lor trădătoare de la cirna țării. [...]

În lupta noastră pe viață și pe moarte împotriva cotropitorilor hitleriști și a slugilor lor-trădătoare de la cirna țării, elementele oportuniste, lașe și trădătoare, agenții fascismului din rîndurile partidului ne-au atacat din spate, ridicîndu-se contra liniei noi de front național și contra Comitetului Central al partidului nostru.

Dizolvarea Internaționalei Comuniste coincide cu ajunul ofensivei generale a armatelor victorioase ale Angliei, Americii și Uniunii Sovietice. Ea coincide cu criza adîncă din lagărul hitlerist în urma înfrîngerilor grave suferite pe Frontul de răsărit și în Africa de nord. Sîntem în preajma declarării frontului al doilea în Europa. După debarcarea armatelor anglo-americane, țara noastră va deveni teatrul războiului distrugător. Cotropitorii hitleriști mobilizează ultimele rezerve ale Germaniei și ale complicilor ei din Europa. Slugile trădătoare de la cirna țării pregătesc catastrofa totală a țării.

Cîrdășia cu Germania hitleristă și participarea țării în războiul ei criminal de jaf și cotropire au avut ca rezultat pierderea Ardealului de nord, pierderea independenței țării și ocuparea ei de către hoardele hitleriste, acapararea industriei românești de către plutocrații hitleriști, întreaga vlagă a țării stoarsă pentru nevoile războiului lui Hitler, prefacerea poporului român în sclavi și iohagi ai bancherilor și plutocraților germani. [...]

Încă înaintea începerii operațiunilor militare în Balcani puternica aviație a Națiunilor Unite va prefăce regiunea petroliferă, centrele industriale, orașele, întreaga țară în ruine și cenușă. Trădătorul mareșal Antonescu a anunțat în repetate rânduri că va continua să tri-

mită „pînă la capăt” toată populația bărbătească a țării la moarte sigură, în războiul pierdut al lui Hitler.

Cu dezlănțuirea frontului al doilea, pe continentul european, vor urma cele două, trei, lovituri puternice și unite dinspre vest și răsărit, de felul acelor ce au fost date hoardelor hitleriste în Uniunea Sovietică și Africa și prăbușirea catastrofală a blocului fascist va deveni un fapt îndeplinit. După nimicirea armatei române și ruina totală a țării, România va împărtași soarta Germaniei fasciste și va suporta toate consecințele înfringerii — dacă nu rupe nici acum cîrdășia cu Hitler și dacă nu va încheia pace separată cu Uniunea Sovietică, Anglia și America.

A sosit ceasul al 11-lea, poporul român trebuie să-și ia soarta în minile sale proprii și să se ridice la luptă hotărîtă pentru salvarea sa de la catastrofa națională iminentă.

Prin dizolvarea Internaționalei Comuniste a dispărut ultima piedică din calea unirii tuturor forțelor naționale cu Partidul Comunist din România în lupta împotriva cîmpitorilor hitleriști.

Partidul nostru a fost liberat de obligațiile sale, decurgînd din regulamentele și deciziile Internaționalei Comuniste.

Conștient de gravitatea istorică a momentului, Comitetul Central al Partidului Comunist propune tuturor partidelor și organizațiilor patriotice formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. Comitetul Național are ca sarcină să mobilizeze și să unească toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de partid și religie, în Frontul Unic Patriotic Antihitlerist al poporului, pe baza următoarei platforme:

1. Salvarea armatei prin oprirea trimiterii de noi trupe și reînvoierarea trupelor de pe Frontul din Răsărit. Ciștigarea ofițerilor și soldaților de partea Frontului Patriotic al poporului. Constituirea în grupe de patrioți partizani.

2. Oprirea imediată a livrării de petrol, cereale, alimente și material de război pentru Germania și războiul lui Hitler. Subminarea mașinii de război nemțești prin sabotarea și distrugerea producției și a transporturilor de război.

3. Ieșirea imediată din războiul lui Hitler. Ruperea alianței cu blocul fascist și încheierea păcii separate cu Uniunea Sovietică, Anglia și America și cu toate țările democratice.

4. Răsturnarea guvernului și regimului hitlerist al trădătorului Antonescu. Constituirea unui guvern cu adevărat național din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor patriotice.

5. Redobîndirea libertății, onoarei și independenței țării. Aderarea României libere și independente la blocul antifascist al Națiunilor Unite.

6. Eliberarea imediată a tuturor victimelor terorii hitleriste din închisori și lagăre de concentrare. Arestarea și pedepsirea vinovaților trădători de țară în frunte cu Antonescu...

7. Restabilirea libertății de asociație, presă și organizare, a tuturor libertăților și drepturilor cetățenești și democratice. Dizolvarea imediată a organizațiilor hitleriste, arestarea și pedepsirea șefilor lor.

8. Apărarea Ardealului de sud și a Banatului. Răsturnarea Dictatului de la Viena și eliberarea poporului din Ardealul de nord de sub jugul hitlerist al lui Horthy.

9. Asigurarea existenței poporului muncitor de la sate și orașe cu muncă și hrană. Ajustorarea suficientă a invalizilor, orfanilor și văduvelor de război, de către stat și comună.

Comitetul Central al Partidului Comunist apelează la toți membrii și prietenii partidului nostru, la toți patrioții sinceri să aducă pretutindeni la cunoștința poporului noua platformă de luptă și propunerea partidului nostru făcută tuturor partidelor și organizațiilor patriotice de a forma Comitetul Național de luptă pentru eliberarea țării, care să întrunească toate forțele naționale fără deosebire de clasă, partid și religie în **FRONTUL PATRIOTIC ANTI-HITLERIST AL POPORULUI**.

Comuniștii, călăuziți de dragostea lor nemărginită față de popor și de ura neîmpăcată față de dușmanul hitlerist, trebuie să-și concentreze toate forțele pentru realizarea sarcinilor de mai sus, desfășurînd o campanie largă de lămurire a maselor.

Ei trebuie să se unească și să organizeze masele în grupuri de patrioți în armată, uzine, cartiere și la sate.

Ei trebuie să ia inițiativa preluțindeni pentru crearea Comitetelor Patriotice Antihitleriste din reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor, aceste comitete trebuind să fie organele de conducere ale marelui Front Patriotic Antihitlerist al poporului.

Organizațiile partidului nostru își vor putea îndeplini sarcinile lor istorice numai dacă vor respecta disciplina de fier în executarea rapidă a hotărîrilor luate și dacă vor curățarîndurile lor de elemente oportuniste, lașe și trădătoare.

În acest război pe viață și pe moarte, să urmăm porunca marelui Lenin: „Dacă războiul a devenit inevitabil, să dăm totul pentru război, iar cea mai mică delăsare și lipsă de energie trebuie pedepsită după legea stării de război”. (Ordinul de zi al tovarășului I. Sta lin de la 1 mai 1943).

C.C. al P.C.R. primește fără nici o rezervă propunerea Prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste de a „dizolva Internaționala Comunistă ca centru de conducere al mișcării muncitorești internaționale, liberind secțiile Internaționale Comuniste de obligațiile decurgând din regulamentele și deciziile congreselor Internaționalei Comuniste”.

C.C. al P.C.R. făgăduiește în mod solemn că va urma cu devotament și fără șovăire apelul Prezidiului Internaționalei Comuniste” de a-și concentra forțele pentru sprijinirea prin toate mijloacele și pentru participarea activă la războiul eliberator al popoarelor și al statelor coaliției antihitleriste, pentru cea mai grabnică înfringere a dușmanului de moarte al muncitorilor — a fascismului german și a aliașilor și vasalilor săi”.

Acesta este și interesul suprem al clasei muncitoare și al întregului popor român.

Comitetul Central al partidului nostru este complet de acord cu recomandarea Internaționalei Comuniste: „În țările blocului hitlerist, sarcina principală a muncitorilor, a oamenilor muncii și a tuturor oamenilor cinști constă în a contribui în toate modurile la înfringerea acestui bloc, pe calea subminării interne a mașinii de război hitleriste, și a contribui la răsturnarea guvernelor vinovate de declanșuirea războiului”.

Acesta este și interesul suprem al clasei muncitoare și al întregului popor din țara noastră.

Pe baza centralismului democratic, după dizolvarea Internaționalei Comuniste, Comitetul Central al Partidului nostru devine forul suprem al partidului până la ținerea conferinței sau congresului partidului nostru. Comitetul Central va proceda imediat la organizarea conferinței sau a congresului, după ce condițiile conspirative de azi se vor schimba.

Cu ocazia dizolvării Internaționalei Comuniste, Comitetul Central face apel către muncitorii cei mai înaintați, să intre în rindurile Partidului Comunist, avangarda clasei muncitoare, și a întregului popor, pentru întărirea partidului lor, în lupta de eliberare de sub jugul hitlerist. [...]

Comitetul Central
al Partidului Comunist din România

ianie 1943

Arh. St. București, Colecția de documente privind mișcarea muncitorească, dosar 45/1943, f. 194

5

1944 ianuarie 22, Berlin. Notă informativă a negociatorului german Reinhardt, privind dificultățile întâmpinate din partea română la tratativele economice bilaterale; poziția părții române de respingere a cerințelor germane.

Abschrift

Berlin, den 22 Januar 1944

Über den Herrn Hauptabteilungsleiter
und den Herrn Staatssecretär,
Herrn Reichsminister vorzulegen

*Betr.: Deutsch-rumänische Wirtschaftsverhandlungen.
I. Allgemeine Lage in Rumänien.*

Die zur Zeit schwebenden Wirtschaftsverhandlungen mit Rumänien sind ein Trauerspiel. Wenn auch von vornherein nicht damit gerechnet werden konnte, dass Rumänien unter grundlegender Änderung seiner bisherigen Haltung nunmehr alle verfügbaren und zu mobilisierenden Waren und wirtschaftlichen Möglichkeiten Deutschland zur Verfügung stellen würde, so bleibt das bisherige Verhandlungsergebnis, auf das ich unter Ziffer II zu sprechen kommen werde, doch noch hinter den berechtigten Erwartungen zurück. Aber auch dieses bisher nur mäßige Ergebnis konnte nur schrittweise in zähen und zeitraubenden Verhandlungen erreicht werden .

Die aufgetretenen Schwierigkeiten ergeben sich sowohl aus der sächlichen Einstellung der Rumänischen Regierung, als auch aus der rumänischen Verhandlungsmethode.

Die materielle Haltung der Rumänischen Regierung und auch der Nationalbank zu den wichtigsten Verhandlungspunkten entspricht einer wirtschaftlichen Ideenwelt, die mit dem nationalsozialistischen wirtschaftlichen Denken nichts und mit dem überalterten Wirtschaftsprinzipien, wie sie unsere Feinde vertreten, alles gemein hat. Die deutsche Politik hat sich damit abgefunden, dass in Rumänien eine Regierung (einschliesslich der Nationalbank) am Ruder bleibt, deren Mitgliedern ein neuzeitliches, europäisches kriegswirtschaftliches Denken völlig fehlt.

Dazu kommt noch, dass die massgebenden rumänischen Regierungen — und Nationalbankkreise Deutschland auch politisch innerlich ablehnend gegenüberstehen und in dem Bestreben, möglichst rasch eine Verständigung mit England und Amerika zu finden, alles tun, um unseren Kriegsgegnern den Beweis zu erbringen, dass sie den deutschen wirtschaftlichen Forderungen nur zögernd und nur insoweit nachkommen, als dies wirklich unvermeidbar ist. Auch der Marschall Antonescu kann sich nach meinen Informationen von derartigen Empfindungen nicht frei machen. Bezeichnend ist beispielsweise eine Erklärung, die er vor einigen Wochen gegenüber Vertretern der rumänischen Petroleumindustrie abgegeben hat. Damals sagte er zwar zunächst, dass er fest an den deutschen Sieg glaube; er wäre aber ein schlechter Landesvater, wenn er nicht auch für den anderen Fall durch entsprechende Fühlungnahme mit der anderen Seite schon Vorsorge getroffen hätte. Auch die negative politische Einstellung der Rumänischen Regierung, die selbst den Marschall Antonescu beeinflusst, wird von Deutschland aus übergeordneten politischen Gründen in Kauf genommen.

Die innerlich ablehnende Haltung der Rumänischen Regierung kommt auch in der von den Rumänen angewandten Verhandlungsmethode zum Ausdruck. Eine klare und eindeutige Stellungnahme in einer wichtigen Frage zu erhalten, dauert Wochen über Wochen. Der für die zu entscheidende Frage in erster Linie zuständige Ressortminister gibt vielfach eine andere Auskunft als der zuständige Staatssekretär, und dieser äussert sich wieder anders als der Referent. Die einzelnen Minister und die Nationalbank sind meistens wiederum verschiedener Ansicht. Und schliesslich kommt die Angelegenheit zum Ministerpräsidenten oder Marschall, die beide mit wirtschaftlichen Dingen nicht vertraut sind und sich nicht zu einer klaren Entscheidung gegen den zuständigen Ressortminister durchzuringen vermögen oder eine Entscheidung treffen, deren Durchführung auf grosse technische Schwierigkeiten stösst. Diese Zermürbungstaktik stellt auch an die Nerven der deutschen Verhandlungsführer besonders hohe Anforderungen. Jedenfalls ist es unter diesen Umständen ausserordentlich schwer, zu einem den deutschen kriegswirtschaftlichen Belangen einigermaßen Rechnung tragenden Wirtschaftsvertrag zu kommen.

II. Verhandlungsstand. [...]

gez. Reinhardt

Arch. St. București, colecția Microfilme S.U.A. (Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 265, T. 120—252, c. 187197—187201; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 15).

<Traducere:>

Copie

Berlin, 22 ianuarie 1944

Domnului director general
și domnului secretar de stat,
cu rugămintea de a fi prezentată domnului ministru

Referitor: *Tratatul economic germano-român.*
I. *Situația generală din România.*

Tratatul economic cu România, în prezent suspendat, constituie o tragedie. Chiar dacă din capul locului nu se putea conta pe faptul că România, printr-o schimbare radicală a atitudinii ei de până acum, să pună pe viitor la dispoziția Germaniei toate mărfurile disponibile și mobilizabile și toate resursele economice, totuși, rezultatul tratatelor de până

acum, despre care voi relata la punctul II, este încă sub așteptările scontate. Dar chiar și acest rezultat neînsemnat de până acum a putut fi obținut numai pas cu pas, prin tratative tenace și care au răpit mult timp.

Difficultățile apărute se datorează atât atitudinii reale a guvernului român, cit și metodei românești de a purta tratativele.

Poziția concretă a guvernului român, ca și a Băncii Naționale, în punctele cheie ale tratativelor, corespunde acelor idei economice care nu au nimic comun cu gândirea economică național-socialistă, dar au totul comun cu principiile economice depășite susținute de dușmanii noștri. Politica germană a acceptat ca în România să rămână la cîrmă o conducere (inclusiv a Băncii Naționale) formată din oameni cărora le lipsește complet o gândire modernă, europeană în privința economiei de război.

La aceasta se adaugă faptul că cercurile românești guvernamentele și ale Băncii Naționale care decid au în sinea lor și din punct de vedere politic o poziție de respingere față de Germania, iar în strădania lor de a ajunge cit mai curînd la o înțelegere cu Anglia și America fac totul spre a dovedi inamicului nostru că ei se conformează cerințelor economice germane numai cu pași șovăitori și numai în măsura în care acest fapt este într-adevăr inevitabil. Nici mareșalul Antonescu, după informațiile mele, nu se poate elibera de astfel de sentimente. De exemplu, este semnificativă o declarație făcută de el în urmă cu citeva săptămîni în fața unor reprezentanți ai industriei petroliere românești. Cu acel prilej, ce-i drept, a spus la început că el crede ferm în victoria germană, dar că el ar fi un rău părinte al țării dacă nu s-ar fi îngrijit și pentru cealaltă eventualitate, prin antamarea de contacte corespunzătoare cu cealaltă parte. Deci și atitudinea politică negativă a guvernului român, care îl influențează pe mareșalul Antonescu însuși, este luată ca atare de Germania, din motive politice supraordonate.

Atitudinea guvernului român, care în sinea lui este de respingere față de Germania, s-a relevat și în metoda de tratative aplicată de români. Exprimarea unei poziții clare și univoce într-o chestiune importantă necesită săptămîni în șir. Ministrul de resort competent în primul rînd în problema respectivă dă de multe ori o altă informație decît secretarul de stat competent, iar acesta se exprimă iarăși altfel decît referentul. Diferiții miniștri și Banca Națională sînt iarăși de cele mai multe ori de păreri diferite. În sfîrșit, chestiunea respectivă ajunge la președintele Consiliului de Miniștri sau la mareșal, care nu sînt cunoscători în domeniul economic și nu sînt în măsură să impună o decizie clară față de ministrul de resort competent, ori iau o decizie a cărei aplicare se izbește de mari dificultăți tehnice. Această tactică istovitoare pune la grea încercare și nervii negociatorilor germani. În orice caz, în atari condiții este foarte dificil să se ajungă la un acord economic care să țină oarecum seama de interesele germane în privința economiei de război.

II. Stadiul negocierilor. [...]

Semnat: Reinhardt

6

1944 ianuarie 27. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare din București cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Londra în legătură cu urmările nefaste ale politicii antonesciene.

POSTUL LONDRA: ora 21,45 (în lb. română)

„Nemții n-au avut nevoie de vreo oibăcie politică pentru a lua tot ce le-a trebuit din România, căci Antonescu le-a dat ce au vrut: grîu, vite, petrol și, ceea ce este mai grav, mii de bărbați în floarea virstei. Toate acestea au dus la instrăinarea României de marile națiuni care i-au fost binevoitoare și au ajutat-o. Ce a devenit însă tineretul român, acest tineret care, otrăvit în parte de fascism, a adus pacostea pe capul său? Astăzi, după ce a văzut cită nenorocire a adus pe lume fascismul și hitlerismul, tineretul român trebuie să adopte

¹ Întrucît Mihai Antonescu, în calitatea lui de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri¹ fusese însărcinat de către mareșalul Ion Antonescu cu conducerea ședințelor acestui organ, e apare uneori în corespondența diplomatică a timpului și ca „președinte” al Consiliului de Miniștri.

² Date concrete privind stadiul negocierilor diverselor aspecte ale raporturilor economice româno-germane.

ROMÂNII

La 23 August 1944, românii s-au ridicat în picioare în fața tiraniei și opresiei naziste și sovietice. În acest timp, în România se găsea o mare parte din armata nazistă...

ERATE ROMÂNE! OPIFERI SI SIBIRIATI

Ne adresăm Țării noastre, străbuna noastră țară, Republicii noastre. Hitler și Stalin au făcut din România o țară de război. Ei au distrus țara noastră și au luat de la românii ei toate averile noastre...

ERATE ROMÂNE! OPIFERI SI SIBIRIATI

Țări, țări! Trebuie să știi că țara noastră este în pericol. Trebuie să știi că țara noastră este în pericol...

ERATE ROMÂNE! OPIFERI SI SIBIRIATI

Țări, țări! Trebuie să știi că țara noastră este în pericol. Trebuie să știi că țara noastră este în pericol...

ERATE ROMÂNE! OPIFERI SI SIBIRIATI

Țări, țări! Trebuie să știi că țara noastră este în pericol. Trebuie să știi că țara noastră este în pericol...

1943 septembrie. Manifest al Comitetului Uniunii Patrioților prin care cheamă la unirea tuturor forțelor patriotice în lupta antihitleristă.

lipiți une altă etichetă pe cărțile garderii și stăliți peștera a noastră să luptați în frontul patriotic anti hitlerist

NU VĂREM SĂ MURIM PENTRU NEMTI!

1943. Fluturaș care îndemna la luptă în F.P.A. răspândit în Capitală.

călea dreptății, deoarece fascismul e condamnat și cine ține cu el nu are scăpare în fața națiunilor unite. Astăzi, cind trupele sovietice înaintează în răsărit iar aliații în Italia, România trebuie să ia hotărârea definitivă.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 224/1944, f. 522-523.

7

1944 februarie 1. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzind apelul lansat de postul de radio România Liberă către popor pentru intensificarea acțiunilor de sabotare a mașinii germane de război și a politicii antonesciene.

POSTUL ROMÂNIA LIBERĂ: ora 8,45

Știri sosite din Moldova, Constanța, Ploiești și Galați confirmă toate intențiile nemților și ale trădătorilor Antoncești de a duce războiul pe pământul țării noastre. Cu cit devine mai evident că nemții nu vor putea rezista pe frontul răsăritean, cu atât mai dese se fac circulările lui Antonescu pentru accelerarea construirii fortificațiilor de pe Nistru, Prut, litoralul mării, și din Valca Prahovei pînă la Galați. Prefecții județelor de lingă regiunile unde se fac fortificații au primit instrucțiuni pentru mobilizarea brațelor de muncă. Poporul își dă însă seama că aceasta este opera nemților, care va face răni adinci în inima țării, și opune rezistență sporită măsurilor pentru facerea fortificațiilor.

La Breaza și Bușteni, din 150 de persoane chemate pentru a lucra la fortificații, nu s-au prezentat nici pe jumătate. În apropiere de Constanța, în comuna Mihai Viteazu, din 250 țărani care trebuiau să se prezinte cu căruțele lor, n-au venit nici 10%. Lingă Ungheni, lucrătorii au sabotat lucrările, aruncind în apă sacii cu ciment și înterupind astfel pregătirea betonului pentru fortificații.

Astfel de acțiuni pentru zădărnicierea planurilor germane de a se transforma țara în teatru de război, trebuie înmulțite. Trebuie făcută o mai strinsă legătură între partizani și lucrătorii de la fortificații. Partidele antihitleriste, partizanii, întregul popor să se pună în gardă față de pericolul bombardamentelor și al războiului dus pe teritoriul nostru, așa cum o vrea planul german. Să împiedicăm construirea fortificațiilor pentru ca puiul nemțesc să nu se poată menține la noi în țară. Dacă zădărniciți construirea fortificațiilor veți avea garanția că aliații nu vă vor bombarda.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine informative, dosar 230/1944, f. 12.

8

1944 februarie 6. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzind știrea transmisă de postul de radio Londra relativă la înmulțirea manifestărilor antigermane din România.

POSTUL LONDRA: ora 14,30 — în (lb. franceză).

Din Istanbul se anunță că poliția română are foarte mult de lucru, pentru a înăbuși manifestațiile antigermane care sînt tot mai dese.

La București, poliția a făcut de curind o descindere într-o tipografie clandestină unde a descoperit un post clandestin de radio emisiune.

Ziarul sovietic „Steaua Roșie” scrie că germanii au înființat o organizație specială pentru a împiedica pe români să dezerteze. Relativ la situația din România, ziarul scrie în continuare că românii care pot se grăbesc să părăsească țara.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informative, dosar 230/1944, f. 85.

9

1944 februarie 8, Washington. Notă a ambasadei britanice la Washington trimisă Departamentului de Stat referitoare la existența unui grup de generali și ofițeri din armata română care intenționau să organizeze o lovitură de stat militară, avind ca scop răsturnarea regimului Antonescu.

MEMORANDUM

In October 1943 the Roumanian Vice-Consul in Istanbul approached S.O.E. with plans for a military rising in Roumania backed by a group of Generals and a large proportion of senior officers in the Army. The spokesman of the group, a colonel in command of a regiment of 1,300 men in Bucharest, informed the Vice-Consul that the group was willing to overthrow Marshal Antonescu by a coup d'Etat directed in the name of the King. The plans for Antonescu's arrest were said to be completed and the group to fix zero hour and arrange future plans under our guidance.

S.O.E. have collaborated with the Vice-Consul in the past and have complete confidence in him. He in turn vouches for spokesman of the group.

Two generals are connected with plan, one being an army corp commander and the other a divisional commander. Under them are said to be officers of all ranks ready to execute any orders from them. Once the movement got under way it is claimed that many others would join it immediately. It is known however that several leading generals could not be counted upon to join movement.

The movement is said to have at its disposal approximately 500,000 men armed with rifles and Bren guns of Czechoslovakian origin, also captured Russian arms including mortars of Brandt type. It is deficient in artillery as the Roumanian Army lost most of the 105 mm and 150 mm guns at Stalingrad and also in tanks and anti-tank guns.

The movement, it is said, can only count on individual adherents in the air force, but once started it is thought they would join and seize German equipment.

The two generals are ready to start the plan as soon as His Majesty's Government agree to send a high-ranking officer with a token force of 1,000 to 2,000 paratroops to the Eastern front where, together with the Russian Command, they would receive the unconditional surrender of the Roumanian Army. The generals insist on the presence of a token British force.

The Colonel responsible for the movement will accept a high-ranking British staff officer as British liaison officer as well as a wireless set and operator. The King, Monsieur Maniu, Monsieur Cretzeanu and Monsieur Caranfil are said to be aware of the intention of certain generals to get Roumania out of the war before her army is destroyed but it is claimed that only the King knows that a secret movement is being organized in his name. The generals concerned, having lost faith in the possibility of action by the political parties have limited themselves to a military movement but are it is said willing to collaborate with any party chosen by the King. S.O.E. hope to get into wireless contact with group soon.

The scheme seems at present embryonic and not very hopeful and estimate of 500,000 men seems greatly exaggerated. Moreover, the arrangements for surrender seem to postulate a Roumanian-held sector of the Russian front but the Germans are unlikely to allot a specific sector in this way at any rate until they are more hardly pressed in the south. The plan also seems to leave out of account the probability of reactions by the Germans and Marshal Antonescu and the forces remaining loyal to him. Finally the force of British paratroops mentioned in paragraph 6 could only be provided if the Combined Chiefs of Staff were satisfied that the operation was of the highest importance.

In spite of the numerous weaknesses of the scheme, His Majesty's Government feel that the United States Government should be aware that it has been put forward and would be glad to know their views on the subject. His Majesty's Government will of course take no initiative in the matter meanwhile beyond trying to establish wireless contact with the group.

BRITISH EMBASSY
Washington D.C.
February 8th, 1944

<Traducere :>

NOTĂ

În luna octombrie 1943, viceconsulul român la Istanbul l-a abordat pe agentul S.O.E. în legătură cu un plan vizind o revoltă militară în România realizată de un grup de generali și un mare număr de ofițeri superiori din armată. Purtătorul de cuvânt al grupului, un colonel, comandantul unui regiment de 1 300 oameni din București, l-a informat pe viceconsul că grupul dorește să-l înlăture pe mareșalul Antonescu printr-o lovitură de stat organizată în numele regelui. Se spune că planurile pentru arestarea lui Antonescu ar fi încheiate, iar grupul dorește să stabilească o oră „H” și să proiecteze acțiuni viitoare sub îndrumarea noastră.

Agentul S.O.E. a mai colaborat în trecut cu viceconsulul și are deplină încredere în el. Acesta, în schimb, garantează pentru purtătorul de cuvânt al grupului.

Doi generali sînt implicați în acest proiect, unul fiind comandant de corp de armată, iar celălalt comandant de divizie. Se afirmă că sub comanda lor s-ar afla ofițeri de toate gradele gata să execute orice ordin primit din partea lor. Se pretinde că o dată mișcarea pornită, mulți alții i se vor alătura imediat. Se știe însă că pe unii generali de frunte nu se poate conta pentru a se alătura mișcării.

Se spune că mișcarea ar avea la dispoziția ei aproximativ 500 000 de oameni înarmați cu puști și tunuri Bren de proveniență cehoslovacă, precum și arme capturate de la ruși inclusiv mortiere de tip Brandt. Le lipsește artileria întrucît armata română a pierdut majoritatea tunurilor de 105 mm și 150 mm la Stalingrad, precum și tancuri și tunuri antitanc.

Mișcarea, se spune, poate conta doar pe adepți individuali din cadrul forțelor aeriene, dar o dată pornită se crede că ei i se vor alătura și vor captura armamentul german.

Cei doi generali sînt gata să înceapă realizarea proiectului îndată ce guvernul Maiestății sale este de acord să trimită un ofițer superior însoțit de o forță militară simbolică de 1 000 pînă la 2 000 de soldați parașutați pe frontul de est unde, împreună cu Comandamentul rus, ei vor primi capitularea necondiționată a armatei române. Generalii insistă asupra prezenței unei forțe britanice simbolice.

Colonelul însărcinat cu desfășurarea mișcării va accepta un ofițer superior britanic de Stat Major ca ofițer de legătură, precum și un aparat de transmisie și un operator. Regele, dl Maniu, dl Crețeanu și dl Caranfil ar fi, după cit se spune, la curent cu intenția anumitor generali de a scoate România din război înainte ca armata ei să fie distrusă, dar se pretinde că numai regele știe că o mișcare secretă este organizată în numele lui. Generalii implicați, pierzîndu-și încrederea în posibilitatea unei acțiuni a partidelor politice, au recurs la o mișcare militară, dar, se spune, sînt dornici să colaboreze cu orice partid stabilit de rege. Agentul S.O.E. speră să intre în curînd în legătură prin radio cu acest grup.

Planul pare pentru moment a fi în faza incipientă și nu de prea mare succes, iar aprecierea de 500 000 oameni pare deosebit de exagerată. În plus, aranjamentele pentru capitulare par să reclame un sector deținut de români pe frontul sovietic, iar nemții nu par să slăbească un anume sector în această zonă sub nici o formă decît atunci cînd vor fi mai puternic presați din sud. Planul pare, de asemenea, să piardă din vedere probabilitatea unor reacții din partea nemților, a mareșalului Antonescu și a forțelor rămase credincioase lui. În fine, trupele britanice parașutate menționate la paragraful 6, pot fi puse la dispoziție doar dacă Statul Major Combinat are garanția că operațiunea este de cea mai mare importanță.

În ciuda numeroaselor puncte slabe ale planului, guvernul Maiestății sale consideră că guvernul Statelor Unite trebuie să fie la curent cu el și ar fi bucuros să îi cunoască opiniile legate de acesta. Guvernul Maiestății sale nu va lua, desigur, nici o inițiativă în acest sens în afară de a stabili între timp o legătură radio cu grupul.

Ambasada britanică

Washington D.C.

8 februarie 1944

10

1944 aprilie 3, București. Telegrama ministrului plenipotențiar german la București, Manfred von Killinger, semnată împreună cu Welkisch, către M.A.E. din Berlin, comunicând textul scrisorii lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu adresate mareșalului Ion Antonescu, prin care cereau acestuia să înceteze războiul sau să se retragă de la conducerea guvernului.

Telegramm

Bukarest, den 3. April 1944   23.15 Uhr
Ankunft: " 4. " " "   "11.00"

Nr. 129) vom 3.4.

Für Presse – und Nachrichten-Abteilung.

Am 21. März liessen Oppositionsführer Maniu und Dinu Bratianu folgendes Schreiben Marschall Antonescu überreichen:

„Herr Marschall, seit Beginn des Krieges habe ich Sie beraten über die Haltung, die Rumänien in dem Weltkonflikt bewahren müsse.

Sie haben unsere Ratschläge garnicht in Betracht gezogen und haben die völlige Verantwortung der politischen Konsequenzen der von Ihnen geleiteten Aktion übernommen.

Heute müssen Sie feststellen, dass nach den enormen, durch den Krieg entstandenen Verlusten unser Land von einer Gefahr bedroht wird, der es nicht mehr widerstehen kann.

Die besiegten deutschen Truppen können uns nicht mehr vor einer russischen Invasion schützen und der Beitrag, den wir noch leisten könnten, um sie zu bewahren, wird gänzlich ungenügend sein. Mit den deutschen Truppen weiter zusammenarbeiten, würde bedeuten, unnötigerweise zu opfern, was uns noch an militärischer Kraft geblieben ist und von Seiten der siegreichen bolschewistischen Truppen nichtwiedergutzumachende Zerstörung und Repressalien zu provozieren.

Jede Geste, die Sie von nun an machen würden, um uns mit einer Aktion zu solidarisieren, die als gegen die alliierten Mächte gerichtet betrachtet werden könnte, würde einen schweren Fehler darstellen.

Weil in diesem Augenblick niemand die Verantwortung wegen der von Ihnen geschaffenen Lage übernehmen kann, müssen Sie den Deutschen auseinandersetzen, dass Sie den Rest unserer Truppen, die noch in Russland kämpfen, zurückziehen müssen, dass Sie nicht mehr den bisherigen militärischen Beitrag leisten können und dass sich das Land in einem Zustand der Nichtkriegführung befindet. Andererseits müssen Sie den englisch-russisch-amerikanischen Alliierten Ihren Entschluss mitteilen.

Sollten Sie diesen Schritt nicht tun können, dann bleibt nichts anders übrig, als dass Sie S. M. dem König mitteilen, dass Sie die Politik des Landes nicht weiterführen können und dass man zur Bildung einer neuen Regierung schreiten müsse, die – wenigstens zum Teil – die Lage, in der wir uns befinden, verbessern kann und das Land nicht weiteren Komplikationen aussetzt.“

Welkisch

Killinger

Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A. (Documente germane microfilmate la Alexandria/Virginia, r. 265, T. 120–252, c. 187413-187414; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 15).

⟨Traducere :⟩

Telegramă

București, 3 aprilie 1944, orele 23,15
Sosire: 4 aprilie 1944, orele 11,00

Nr. 1290 din 3 aprilie

Pentru Secția Presă și Informații

La 21 martie, șefii opoziției, Maniu și Dinu Brătianu, au trimis mareșalului Antonescu următoarea scrisoare:

„Domnule mareșal, de la începutul războiului v-am sfătuit în privința atitudinii pe care România trebuie să o păstreze în conflictul mondial.

Dumneavoastră însă nu ați luat deloc în considerare sfaturile noastre și ați preluat întreaga răspundere pentru consecințele politice ale acțiunii conduse de dumneavoastră.

Astăzi trebuie să constatați că, în urma enormelor pierderi cauzate de război, țara noastră este amenințată de un pericol căruia nu i se mai poate rezista.

Trupele germane invinse nu ne mai pot apăra de o invazie rusească, iar contribuția pe care noi o mai putem aduce spre a o evita va fi absolut insuficientă. A conlucra mai departe cu trupele germane ar însemna să sacrificăm inutil ceea ce ne-a mai rămas din forța armată și să provocăm distrugerii ireparabile și represalii din partea trupelor bolșevice victorioase.

Orice gest pe care dumneavoastră l-ați mai face de acum înainte, în scopul de a ne solidariza cu o acțiune ce ar putea fi considerată ca fiind îndreptată împotriva puterilor aliate, ar reprezenta o mare greșeală.

Deoarece în acest moment nimeni nu poate prelua răspunderea pentru situația creată de dumneavoastră, trebuie să le arătați germanilor că trebuie să retrageți restul trupelor noastre care mai luptă în Rusia, că nu mai puteți presta contribuția militară de până acum și că țara se află într-o stare de nebeligeranță. Totodată, trebuie să comunicați hotărârea dumneavoastră aliaților anglo-ruso-americani.

Dacă însă nu puteți întreprinde acest pas, atunci nu mai rămâne nimic altceva de făcut decât ca dumneavoastră să comunicați Maiestății sale regelui că nu mai puteți conduce politica țării și că trebuie să se treacă la formarea unui nou guvern, care — cel puțin în parte — să poată îmbunătăți situația în care ne aflăm și care să nu expună țara altor complicații.”

Welkisch

Killinger

11

1944 aprilie 4, Fuschl. Telegrama ministrului de externe german, Joachim von Ribbentrop, către Franz von Papen, ambasadorul Germaniei la Ankara, despre starea de spirit din România și hotărârea fermă a Germaniei de a-și menține cu orice preț poziția strategică deținută în țara noastră.

Telegramm

Fuschl, den 4. April 1944 1,55 Uhr.
Ankunft: den 4. April 1944 2,40 Uhr.

Nr. 551 vom 4.4.44.

Diplogerma Ankara
Geheimvermerk für geheime Reichssache.
Für Botschafter persönlich.

Auf Telegramm 514 vom 3.4.

Es ist anzunehmen, dass die von Numan erwähnten Mitteilungen aus Rumänien auf den bisherigen rumänischen Presseattaché in Ankara Solacolu zurückgehen, über den Gesandtschaft Bukarest heute folgendes berichtet:

Rumänischer Presseattaché in Ankara, Solacolu, der sich für einige Tage in rumänischer Provinz befand, ist vom Vizeministerpräsidenten noch am Tage von dessen Rückkunft aus dem Führerhauptquartir (23.3.44) nach Bukarest zitiert worden. Am folgenden Tage ist Solacolu unter Abänderung seiner hier bekannt gewordenen persönlichen Dispositionen plötzlich über Sofia nach Türkei zurückgereist. Aus einem Freunden zurückgelassenen Brief ist bekannt geworden, dass er auf Wunsch seiner Regierung sofort habe reisen müssen.

Schluss des Telegramms aus Bukarest.

Wenn auch Äusserungen eines Mannes wie Solacolu belanglos sind, würde doch uns interessieren, näheres darüber zu erfahren, was er im einzelnen gesagt und in wessen Auftrag er dabei gehandelt hat. Tur sachlichen Seite ist folgendes zu bemerken :

Deutschland denkt selbstverständlich nicht im entferntesten daran, Rumänien preiszugeben. Wir würden damit den gesamten Balkanraum den Russen überlassen und ausserdem die Ölgebiete verlieren. Es bedarf keiner näheren Ausführung, dass hiervon nicht die Rede sein kann. Wir werden vielmehr unter allen Umständen das russische Vordringen zum Stehen bringen und baldmöglichst an dem Südtteil der Ostfront die Initiative an uns reissen. Alle militärischen Vorbereitungen hierfür sind im Gange.

Venn von rumänischer oder anderer Seite von Auflösungserscheinungen in den deutschen Armee geredet worden ist, so ist das barer Unsinn. Das lässt sich nur so erklären, dass Leute wie Solacolu oder diejenigen, die ihn nach Ankara geschickt haben, völlig die Nerven verloren haben. Die deutsche Führung hat die deutschen Armeen auch an der Südteil nach wie vor fest in der Hand, und die Türken können absolut beruhigt sein, dass es den Russen nicht gelingen wird, in den Balkan vorzudringen. Im übrigen kommt weder ein Zusammenbruch Rumäniens noch Bulgariens in Frage. Beide Nationen wissen viel zu genau, was ihnen blühen werde, wenn die Russen in den Balkan eindringen würden.

Für die Bewertung solcher Erscheinungen ist es bezeichnend, dass wir vor einigen Tagen auch aus Bukarest einen Bericht über ähnliche Äusserungen von rumänischer Seite erhielten, durch die die rumänische Regierung in Aufregung versetzt worden sei, und dass dann schon 24 Stunden später ein neuer Bericht einging, in dem mitgeteilt wurde, dass die in Frage stehenden Rumänen ihre Angaben vollständig widerrufen und die wirkliche Lage völlig anders dargestellt hätten. Gerade bei diesen Meldungen wurde auch behauptet, dass Auflösungserscheinungen an der Südfront beobachtet worden seien, eine Meldung, die dann, wie bereits bemerkt, im zweiten Bericht als gänzlich abwegig widerrufen wurde.

Ich bitte, im Sine der vorstehenden Ausführungen Herrn Numan möglichst umgehend aufzuklären und dabei, wie schon erwähnt, zu versuchen, möglichst konkret festzustellen, ob die von ihm erwähnten Mitteilungen, tatsächlich, wie wir annehmen, von Solacolu stammen, was er gegebenenfalls im einzelnen gesagt hat und wer seine Auftraggeber waren. Vor allem bitte ich, Herrn Numan zu sagen, dass wir im Gegensatz zu diesem oder jenem Rumänen, — wobei ich Sie bitte, in geeigneter Form und ohne den Namen zu nennen, auf Mihai Antonescu anzuspielen —, hier in Deutschland völlig ruhige Nerven haben und die vorübergehende rückläufige Bewegung an der Südfront in keiner Weise tragisch nehmen. Im Gegenteil seien wir überzeugt, dass wir in absehbarer Zeit dem Russen demonstrieren werden, dass er auf seine Balkanaspirationen ein für alle Mal verzichten muss.

Erbitte möglichst baldigen Drahtbericht über Gespräch mit Numan, wobei ich bestimmt annehme, dass Sie aus Unterredung die Bestätigung dafür erhalten dass Mihai Antonescu der Auftraggeber von Solacolu ist.

Ribbentrop

Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A. (Documente germane microfilmate la Alexandria Virginia, r. 265, T. 120—252, c. 187402 — 187403; Auswärtiges Amt, Büro des Staatssekretärs, Rumänien, Bd. 15).

<Traducere:>

Telegramă

Fuschl, 4 aprilie 1944, orele 1,55

Sosire: 4 aprilie 1944, orele 2,40

Nr. 551 din 4 aprilie 1944

Ambasada germană, Ankara.

Strict secret de importanță deosebită

Pentru ambasador, personal.

Referitor telegrama 514 din 3 aprilie:

Este de presupus că știrile din România menționate de Numan provin de la Solacolu, pină în prezent atașatul de presă român la Ankara, despre care Legația din București raportează astăzi următoarele:

Atașatul de presă român la Ankara, Solacolu, care s-a aflat pentru citva timp în România în provincie, a fost chemat la București de către vicepreședintele Consiliului de Miniștri chiar în ziua întoarcerii sale de la Cartierul general al fűhrerului (25 martie 1944). În ziua următoare, prin schimbarea dispoziției personale care devenise cunoscută aici, Solacolu a pornit imediat înapoi spre Turcia, prin Sofia. Dintr-o scrisoare lăsată unui prieten a devenit cunoscut că el a trebuit să plece imediat, la dorința guvernului său.

Sfîrșitul telegramei din București.

Chiar dacă afirmațiile unui om ca Solacolu sînt în sine lipsite complet de însemnătate ne-ar interesa totuși să aflăm în primul rînd ce a spus el concret și din a cărui însărcinare a acționat el. În speță, sînt de făcut următoarele considerații:

Este de la sine înțeles că Germania nici pe departe nu se gîndește să părăsească România. Prin aceasta, noi am lăsa rușilor întregul spațiu balcanic și, în plus, am pierde terenurile petrolifere. Nu mai este nevoie de nici o altă explicație că despre așa ceva nu poate fi vorba. Ba dimpotrivă, noi vom opri, în orice condiții, înaintarea rușilor și cît de curînd posibil vom relua inițiativa în partea de sud a frontului estic. În acest sens sînt în curs toate pregătirile militare.

Dacă din partea românilor sau din altă parte s-a vorbit de fenomene de demoralizare totală în armata germană, aceasta este o curată prostie. Așa ceva se poate explica numai prin aceea că oameni ca Solacolu sau ca cei care l-au trimis la Ankara și-au pierdut complet nervii. Conducerea germană ține ferm în mînă, ca și pînă acum, armatele gemane, inclusiv pe frontul sudic, iar turcii pct fi absolut liniștiți în privința faptului că rușii nu vor reuși să pătrundă în Balcani. De altfel, nu se pune problema unei căderi nici a României, nici a Bulgariei. Ambele națiuni știu prea bine ce le-ar paște dacă rușii ar intra în Balcani.

Pentru aprecierea unor astfel de simptome nervoase este semnificativ că noi am primit în urmă cu citeva zile și din București un raport privind exprimări asemănătoare din partea unor români, urmare cărora guvernul român devenise neliniștit, iar ulterior, peste numai 24 ore, am primit un nou raport în care se arăta că românii respectivi și-au retractat complet afirmațiile și au prezentat situația reală cu totul altfel. Tomai cu prilejul acestor știri s-a susținut și faptul că pe frontul sudic ar fi fost observate fenomene de demobilizare totală, informație care apoi, cum s-a văzut deja în cel de-al doilea raport, a fost desmințită, ca fiind complet eronată.

Vă rog ca în sensul celor mai sus arătate să dați domnului Numan explicații cît mai cuprinzătoare și, cu acest prilej, cum s-a amintit deja, să încercați a stabili cît mai concret dacă știrile relatate de el provin într-adevăr, așa cum presupunem noi, de la Solacolu, iar în acest caz ce a spus respectivul în detaliu și cine au fost cei care i-au dat însărcinarea. În primul rînd, vă rog să-i spuneți domnului Numan că noi, spre deosebire de unul sau altul dintre români — cu care prilej vă rog ca, într-o formă potrivită și fără a-i da numele, să faceți aluzie la Mihai Antonescu —, aici în Germania avem nervii absolut liniștiți și nicidecum nu luăm în tragic mișcarea temporară de recul pe frontul sudic. Dimpotrivă, sîntem conviuși că, într-un timp mai mult s-au mai puțin apropiat, vom demonstra rusului că trebuie să renunțe odată pentru totdeauna la aspirația lui spre Balcani.

Rog să-mi trimiteți cît mai curînd posibil un raport telegrafic asupra convorbirii cu Numan, cu care prilej sînt sigur că din discuție veți avea confirmarea faptului că Mihai Antonescu este cel care i-a dat însărcinarea lui Solacolu.

Ribbentrop

12

1944 aprilie 11. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Moscova referitoare la situația internă încordată din România.

POSTUL MOSCOVA — ora 8 (în lb. rom.) 11 aprilie 1944

Se află din sursă elvețiană că situația politică internă din România devine din ce în ce mai încordată. Cu tot pericolul represaliilor și amenințărilor date de autorități, populația își manifestă pe față nemulțumirea. Numeroase manifestații și chiar adevărate răscoale anti-germane au avut loc în localitățile de Est ale țării, apropiate de front, iar acum foarte recent o asemenea manifestație s-a petrecut și la București. Populația din ași refuză să se evacueze cu toate măsurile luate de autoritățile germane și române.

FRATI ROMANI
NEMȚII ȘI SLUGILE LOR NE-AU
TĂRIT ÎNTR'UN RĂZBOI UCIGĂ-
TOR ÎN CARE NU SERVIM DECÂT
INTERESELE LOR MĂRȘAVE!
ÎN TIMP CE SOLDAȚII ROMANI
TRIMIȘI CU SILA PE FRONT SE
SBAT ÎN GHIARELE MORTII ÎN-
CERCUIȚI DE RUȘI PE DŊN ACA-
SĂ NEMȚII NE PRADĂ TARA.

ROMANI!

NU ÎNGĂDUITI ACESTE FAPTE!
NU LUATI PARTE LA UCIDE-
REA FRATILOR VOSTRI DE PE
FRONT!

FĂCETI-VĂ DATORIA LĂPTÂND
ALATURI DE NOI ÎN

FRONTUL PATRIOTIC.

Antonescu a ordonat ca toate unitățile române ce pleacă spre front să treacă sub ordinele directe ale Comandamentului german. Acei ce vor încerca să opună o opinie separată vor fi pedeșiți cu pedeapsa capitală.

O nouă măsură a fost luată în România și anume autoritățile procedează la descoperirea și confiscarea aparatelor clandestine de radio-emisiune și radio-recepție de la cetățeni. Această măsură a fost luată imediat după ce postul Moscova a transmis că partizanii dispuneau de asemenea aparate pentru a informa populația cu desfășurarea adevărată a evenimentelor militare și politice.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informativ, dosar 235/1944, f. 180.

13

1944 aprilie 13. Buletin radio-informativ special cuprinzând relatările făcute de postul de radio „Atlantic” privind atitudinea trupelor române din Crimeea.

POSTUL ATLANTIC — ora 20,40

... În Crimeea, trupele române nu vor să mai lupte, predându-se rușilor. Din această cauză, pozițiile germane sînt atacate din flanc de trupele rusești și se crede că întreaga situație din Crimeea este acum pierdută.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informativ, dosar 235/1944, f. 204.

14

1944 aprilie 14. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Ankara privind iminenta ieșire a României din război în condițiile înaintării Armatei Sovietice și a dorinței de pace a poporului.

POSTUL ANKARA ora 18

Din Londra se anunță că datorită rapidei înaintări a armatei roșii pe teritoriul României, pericolul ce amenință această țară crește din zi în zi.

Cu toate eforturile pe care germanii le depun pentru a împiedica ieșirea din război a României, dorința de pace a locuitorilor acestei țări este atât de puternică încît ieșirea din război a României pare că a devenit inevitabilă.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Buletine Informativ, dosar 235/1944, f. 225.

15

1944 iunie 27, București. Raport al ministrului Italiei la București, Bova Scoppa, adresat ministrului de externe al Italiei Guariglia, referitor la situația politică din România reflectată în unele convorbiri ale ministrului italian cu președintele Consiliului de Miniștri și ministru al Atacurilor Străine, Mihai Antonescu.

Bucarest, le 27 VI 1944

Monsieur le Ministre,

Au cours des derniers mois la situation politique de la Roumanie a été caractérisée par les faits suivants :

1) La conquête de Rome, la marche victorieuse des armées alliées en Italie ainsi qu'en France, en Finlande et en Russie ont rendu toujours plus impopulaire aux yeux de l'opinion publique roumaine la guerre à côté de l'Allemagne.

Des manifestations officielles telles que le pavoiement de la capitale le 22 juin, anniversaire de l'entrée en guerre contre la Russie, ainsi que la commémoration de cet événement dans un grand théâtre de la ville sont tombées dans le vide sans trouver aucune écho dans les masses.

2) Le Président Antonescu a poursuivi ses sondages auprès des alliés, mais son action, dépourvue de l'indépendance nécessaire et entravée par le contrôle et par la diffidence des Allemands, n'a abouti à aucun résultat concret. Le Président m'a souvent exposé les principes qui inspirent son action politique vis-à-vis des alliées et qui peuvent être résumés de la façon suivante :

a) La Roumanie dans le cours de son histoire n'a jamais été en guerre avec l'Angleterre ou l'Amérique et n'a eu pour ces puissances que des sentiments d'amitié.

b) La Roumanie ne fait pas une guerre idéologique : elle se bat seulement pour défendre son territoire et pour reconquérir ses provinces perdues.

c) La Roumanie est le dernier rempart de l'Europe et elle se bat aussi pour la cause européenne.

J'ai souvent dit au Président que ces principes auxquels il inspirait son action, même s'ils étaient bien fondés, ne pouvaient être au moment actuel que les éléments accessoires d'une négociation politique qui devait être conduite très rapidement, étant donné que la situation militaire ne laissait pas douter que la Roumanie aurait un intérêt suprême à sortir de la guerre. J'ai toujours compris, dans mes conversations avec le Président, que s'il avait une majeure liberté d'action, il n'aurait pas manqué d'agir tempestivement en s'inspirant à l'exemple de l'Italie. Il m'a dit toutefois, au cours des deux dernières conversations, qu'il „ne trouvait pas auprès des alliés toute la compréhension qu'il aurait désiré”.

3) L'exemple de la Finlande, qui jusqu'au moment où j'écris n'a pas encore cessé la lutte, est destiné naturellement à influencer l'attitude roumaine. L'opinion publique roumaine attend avec anxiété de connaître quel sera le sort du peuple finlandais.

Il n'y a pas de doute que si la Finlande conclura un armistice avec la Russie, l'opinion publique et surtout l'opposition roumaine exerceront une grande pression afin que le pays renonce à continuer une lutte inutile et pour qu'il s'inspire à l'attitude finlandaise. Evidemment préoccupée par cette éventualité, l'Allemagne a envoyé dans les quinze derniers jours des renforts considérables au front sud-oriental. C'est évident en effet qu'une rapide avancée russe dans ce secteur aurait comme conséquence de compromettre toutes les positions allemandes dans les Balkans et de mettre en jeu leur alliance avec la Roumanie et la Bulgarie.

4) L'opposition roumaine poursuit son attitude plutôt stérile de critique sans procéder à une organisation, même occulte, des forces qui en cas de nécessité pourraient se mettre au service des alliés. L'armée, avec ses généraux chamarrés de décorations allemandes, se maintient fidèle au Maréchal Antonescu dont le prestige militaire est toujours haut, bien que son prestige politique ait baissé près des classes dirigeantes du Pays. Le prof. Antonescu avec sa finesse, son adresse et son tact répare l'insuffisance de son chef dans le domaine de l'action administrative et politique. Le parti communiste existe et l'on dit qu'il soit assez bien organisé et qu'il soit le seul en état de recueillir l'héritage d'Antonescu. Le parti légionnaire s'est liquidé tout seul. Il ne donne plus aucun signe de vie.

Probablement les Allemands gardent encore en réserve quelques chefs légionnaires, dont Horia Sima, avec l'arrière pensée de pouvoir imposer au Pays un gouvernement Quisling au moment où les deux Antonescu se décidassent à une action de décrochage.

Quelques représentants de l'opposition, dont le bien connu industriel juif Max Anshnitz, M. Racota, le prince Ghika et d'autres ont dans ces jours effectué une audacieuse évacuation du pays en s'emparant d'un gros avion de bombardement allemand qui a atterri à Chypre après une poursuite dramatique effectué par la chasse allemande.

La Cour maintient toujours son attitude de séparation nette de l'action militaire et politique du Maréchal. Le Roi et la Reine Hélène vivent dans leur villa de Sinaia, et, d'après ce qui me résulte, ils ont demandé que la petite ville de Sinaia ne devienne pas un centre allemand de triage, de dépôts et d'hôpitaux. Le motif officiel de cette requête était de soustraire Sinaia aux bombardements aériens anglo-américains, mais la raison véritable, c'est le désir du Roi et de la Reine Mère de ne pas avoir les allemands autour d'eux.

Ainsi que V. E. peut voire, la situation roumaine, dont j'ai précisé les aspects contradictoires dans des rapports précédents, n'a pas subi des changements appréciables. La Cour hostile aux allemands ; le gouvernement concilie la fidélité à l'alliance — dans la personne du Maréchal Antonescu — avec les essais d'évasion — dans la personne de Mihai Antonescu —

et avec l'espoir d'une absolution au moins partielle de la part des alliés; le peuple hostile dans sa grande majorité à la prosécution de la guerre mais encore tolérant parce qu'il dispose encore, grâce aux ressources du pays, d'une nourriture abondante et du pain blanc; l'armée fidèle au Maréchal, fatiguée de la guerre mais moralement intacte: l'opposition accroît ses adeptes mais manque d'énergie et de vitalité. Dans l'ensemble une incertitude générale, un sens de malaise qui s'accroît à mesure que la guerre est perdue mais qu'on ne sait pas bien comment en sortir; les allemands cordialement détestés mais toujours maîtres de la situation; dans la classe bourgeoise une vive terreur des russes, bien que les nouvelles parvenues à Bucarest de Botosani et de la zone roumaine occupée démontrent clairement que l'armée soviétique garde en générale une attitude très correcte; enfin le désir ardent que l'occupation du pays puisse être effectuée au moins simultanément par les russes et par les anglo-saxons.

En conclusion je pense que la Roumanie ne se décidera à sortir du conflit qu'en présence de nouveaux événements militaires, jusqu'ici imprevoyables. Il est bien connu ici que les allemands, en cas où les russes forcassent la ligne Galatz-Focșani se proposent d'organiser la défense de sud de la forteresse européenne sur les Carpathes.

Si cette éventualité devait se vérifier on se demande si le Maréchal Antonescu poursuivra la lutte en se retirant en Transylvanie avec son gouvernement, ou bien s'il abandonnera dans l'espoir de plus clémentes conditions de la part des alliés. Et s'il se retirera, l'opposition formera-t-elle dans la plaine valaque un gouvernement dissident pro-allié?

Voilà des questions auxquelles il est difficile de répondre. Le Président Antonescu m'a dit souvent qu'il „ne permettra pas que son Pays soit conduit au désastre”, mais le Maréchal Antonescu sait que son sort personnel est lié au succès des armées allemandes et on peut donc présumer que, même dans cette éventualité, il préférera poursuivre la guerre à côté d'Hitler.

Pour ce qui me concerne je peux assurer V. E. que, tout en n'ayant pas reçu des instructions du Gouvernement Royal j'ai déployé jusqu'ici l'action politique qui pouvait être plus conforme aux intérêts de la Roumanie et, indirectement, à ceux de l'Italie.

Au cours de la dernière audience qu'il m'a accordée, le Président Antonescu a résumé avec les mots suivants ma modeste activité:

„Vous êtes le seul qui m'aide encore aujourd'hui et qui m'encourage par vos conseils qui me sont précieux et que je n'oublie pas au cours de mon action”.

Veillez agréer, etc. etc.

signe: „R. Bova Scoppa.

Son Excellence

le Ministre des Affaires Etrangères

Arh. St. București, colecția Microfilme Anglia, r. 403, c. 894—896. (Public Record Office, and Foreign Office 371/43987).

<Traducere:>

București, 27 iunie 1944

Domnule ministru,

Situația politică a României a fost caracterizată în ultimele luni de următoarele fapte:

1) Cucerirea Romei, marșul victorios al armatelor aliate în Italia, în Franța, în Finlanda și în Rusia au făcut ca opinia publică din România să se opună din ce în ce mai vehement războiului dus alături de Germania.

Unele manifestări oficiale cum ar fi pavoazarea capitalei în ziua de 22 iunie, aniversarea intrării în război împotriva Rusiei și comemorarea acestui eveniment într-unul din marile teatre ale orașului nu au avut nici cel mai mic ecou în rândurile maselor.

2) Președintele Antonescu și-a continuat sondajele în rândurile aliaților, dar, acțiunea lui, lipsită de independența necesară și împiedicată de controlul și nelcrederea nemților, nu a avut nici un rezultat concret. Președintele mi-a prezentat adeseori principiile care stau la baza atitudinii sale politice față de aliați, acestea putând fi rezumate astfel:

a) România de-a lungul istoriei sale nu a fost niciodată în război cu Anglia sau America și nu a avut față de aceste puteri decît sentimente de prietenie.

b) România nu duce un război ideologic: ea se luptă numai pentru a-și apăra teritoriul și pentru a-și recuceri teritoriile pierdute.

c) România este ultimul zid de apărare al Europei și ea luptă în același timp pentru cauza europeană.

I-am spus adeseori Președintelui că aceste principii pe care-și întemeiază acțiunea, chiar dacă sînt bine întemeiate, nu pot fi în momentul de față decît elementele acestorii unei negocieri politice care trebuie să fie încheiată foarte repede, dat fiind că situația militară dă de înțeles că România ar avea un interes special să iasă din război. Am înțeles totdeauna, în discuțiile mele cu Președintele, că, dacă ar avea o mai mare libertate de acțiune, nu s-ar fi dat în lături să acționeze pe neașteptate luînd exemplul de la Italia. Mi-a spus totuși, în timpul ultimelor două întrevederi, că „nu va găsi la aliați toată înțelegerea pe care și-ar fi dorit-o”.

3) Exemplul Finlandei, care pînă în prezent nu a încetat să lupte, este destinat, în mod firesc, să influențeze atitudinea română. Opinia publică română așteaptă cu neliniște să cunoască ce soartă va avea poporul finlandez.

Nu încapă nici o îndoială că, dacă Finlanda va încheia un armistițiu cu Rusia, opinia publică și mai ales opoziția din România vor exercita o mare presiune pentru ca țara să renunțe să continue o luptă inutilă și să ia exemplul atitudinii Finlandei. Preocupată, bineînțeles, de această eventualitate, Germania a trimis în ultimele 15 zile întăriri serioase pe frontul de Sud Est. Într-adevăr, este evident faptul că o înaintare rapidă a rușilor în această zonă ar putea compromite toate pozițiile germane din Balcani și ar pune în pericol alianța lor cu România și Bulgaria.

4) Opoziția din România își păstrează atitudinea de critică oarecum atentă fără să-și organizeze, măcar pe ascuns, forțele care în caz de necesitate ar putea fi de folos aliaților. Armata, cu generalii ei încărcăți de medalii germane, rămîne fidelă Marelui Antonescu al cărui prestigiu militar a rămas același, chiar dacă prestigiul său politic a scăzut în fața claselor conducătoare ale țării. Profesorul Antonescu cu finețea lui, cu iscusința lui și cu tactul lui îndreptă nepriceperea șefului său în domeniul acțiunii administrative și politice. Partidul comunist există și se spune că ar fi destul de bine organizat și că ar fi singurul în stare să-i succedă lui Antonescu. Partidul legionar s-a autodizolvat. Nu mai dă nici un semn de viață.

Probabil că nemții mai au încă în rezervă cîțiva șefi legionari, printre care Horia Sima, cu gîndul ascuns de a putea impune țării un guvern Quisling în momentul în care cei doi Antonescu se vor decide la o acțiune de ruptură.

Unii reprezentanți ai opoziției, dintre care binecunoscutul industriaș evreu Max Anshnitz, M. Racota, prințul Ghica și alții, au încercat zilele acestea să fugă din țară punînd mîna pe un bombardier german care a aterizat în Cipru după o dramatică urmărire a avioanelor de vînătoare germane.

Curtea își menține atitudinea de separare netă față de acțiunea militară și politică a Marelui Antonescu. Regele și regina Elena locuiesc în vila lor de la Sinaia și, după cite am auzit, au cerut ca orașul Sinaia să nu devină un centru german de traiaj, de depozite și de spitale. Motivul oficial al acestei cereri era de altfel de a reuși să scape Sinaia de bombardamentele aeriene anglo-americane, dar adevărul este de fapt că regele și regina mamă nu vor să-i aibă în apropiere pe nemți.

După cum puteți constata și Excelența voastră, situația României, ale cărei aspecte contradictorii vi le-am prezentat în rapoartele precedente, nu a suferit schimbări demne de semnalat. Curtea este ostilă nemților; în guvern se întînesc fidelitatea față de aliați în persoana mareșalului Antonescu — cu încercările de a i se sustrage — în persoana lui Mihai Antonescu — și cu speranța unui acord măcar parțial din partea aliaților; poporul este ostil în mare majoritate continuării războiului, dar îl suportă încă, datorită resurselor țării, unei abundențe de hrană și de pîine albă; armata este fidelă mareșalului, obosită de război, dar avînd un moral neștirbit; opoziția capătă noi adepți, dar e complet lipsită de energie și vitalitate. În general domină o stare de nesiguranță, o stare de neliniște care se accentuează pe măsură ce războiul este pierdut, dar nu se întrevăde nici o ieșire din această stare: nemții sînt detestați din tot sufletul, dar rămîn stăpîni pe situație; clasa burgheză este terorizată de ruși, deși știrile sosite la București de la Botoșani și din zona românească ocupată demonstrează clar că armata sovietică își păstrează în general atitudinea foarte corectă; în sfîrșit, este evidentă dorința fierbinte ca țara să fie ocupată simultan de ruși și anglo-saxoni.

În concluzie, cred că România nu se va hotărî să iasă din conflict decît în fața unor noi evenimente militare, pînă acum imprevizibile. Este binecunoscut aici faptul că, în cazul în care rușii ar forța linia Galați — Focșani își propun să organizeze apărarea aripii de sud a fortăreței europene pe înălțimile Carpaților.

Dacă această posibilitate s-ar verifica ne întrebăm dacă mareșalul Antonescu ar continua lupta retrăgându-se în Transilvania cu guvernul său, sau ar abandona-o în speranța unor condiții mai favorabile din partea aliaților. Și dacă el s-ar retrage, oare opoziția ar forma în cîmpia valahă un guvern dizident proaliat?

Iată întrebări la care este greu de răspuns. Președintele Antonescu mi-a spus adesea că el „nu va permite ca țara sa să fie împinsă spre dezastru”, dar mareșalul Antonescu știe că destinul lui este legat de succesul armatelor germane și putem, deci, presupune că, chiar și în această eventualitate, el va prefera să lupte mai departe alături de Hitler.

În ceea ce mă privește, pot să vă asigur, Excelența voastră, că, dat fiind că nu am primit instrucțiuni de la guvernul regal, m-am străduit pînă acum să desfășor o activitate politică care să fie cît se poate de convenabilă intereselor României și, în mod indirect, și celor ale Italiei.

În timpul ultimei audiențe pe care mi-a acordat-o, președintele Antonescu a rezumat modesta mea activitate cu următoarele cuvinte:

„Sînteți singurul care încă mă mai ajută și care mă încurajează cu saturele sale, care-mi sînt foarte folositoare și pe care nu le uit în activitatea mea”.

Vă rog să primiți, etc. etc.

semnat: R. Bova Scoppa

Excelenței Sale
Ministrului de Externe al Afacerilor Străine

16

1944 iunie. Textul memoriului înaintat mareșalului Ion Antonescu prin care avocații Baroului Ilfov cer încetarea războiului contra U.R.S.S. *

DOMNULE MAREȘAL,

Cum atunci cînd interesele unei țări sînt în joc, cei mai luminați dintre cetățenii ei au, nu numai dreptul, dar și datoria de a-și pune gîndul în slujba acestor interese și de a-și spune cuvîntul pentru apărarea lor, socotim că atare datorie incumbă cu atît mai virtuos oamenilor ei de drept, ca unii ce par mai pregătiți a despica pentru a le înțelege tot soiul de întîmplări cu urmări rele.

Desigur expunerea convingerilor referitoare la trebile publice, poate să fie stingherită în vremuri de război, spre deosebire de timpurile normale, pentru că cere păstrarea ordinii fără respectarea căreia nu se poate nădăjdi îndreptare. Dar, această stingherire nu poate însemna suprimarea dreptului și înăbușirea datoriei de a spune conducerii țării gîndurile socotite utile intereselor ei, cînd acele gînduri isvorăsc din convingeri și credințe ale căror temelii sînt patriotismul, sinceritatea și curajul.

Înțelegînd deci pentru ce anume lucruri nu pot fi expuse publicului, dar nevăzînd de ce ele nu ar fi spuse celor care s-au pus în măsură a le cîntări și hotări asupra lor, vă rugăm să ne îngăduiți a vă aduce la cunoștință credințele și convingerile noastre asupra situațiunei, din ce în ce mai tragice, către care neamul nostru pășește... dacă nu se oprește.

Domnule mareșal, soarta războaielor poate fi îndoielnică în primele faze ale desfășurării lor dar un moment vine cînd desnodămîntul lor nu mai poate fi ascuns dreptei judecăți de inereaja speranțelor și socotind că acest moment a venit, vă rugăm să ne ascultați:

Armata română și-a făcut în acest război datoria cu atita vitejie încît nu e inimă de român care să nu i se închine, cu smerită admirație și sffrșietoare durere pentru sacrificiile eroilor ei. Din nefericire însă soarta acestui război nu depinde nici de numărul, nici de strălucirea morală a sacrificiilor.

Credința noastră adîncă și convingerea noastră nestrămutată, e că Germania nu mai poate cîștiga războiul pe care l-a deslănțuit și în care ne-a înlănțuit.

Întemeiem această credință pe convingeri isvorite din fapte a căror înțelegere nu ai poate lăsa nici un loc îndoielilor pentru a înfrîpa speranțe. Prin situațiunile ce am ocupat și ocupăm în primul Barou al țării, care a devenit prin trecutul și menirea lui cea mai precisă

* Pentru împrejurările în care memoriul a fost redactat și înaintat, vezi Arh. St. București., fond Istrate Micescu, dosar 103, f 51, 55, 103—104.

cutie de rezonanță a năzuințelor și durerilor ei, ne simțim datori a vă spune că credința ce vă împărtășim e credința întregii suflări românești, amuțită de ascultare și durere.

Iată adevărul pe care trebuie să-l cunoașteți. La ce bun, în atare situațiune, să mai continuăm o luptă, al cărui desnodământ nu mai poate fi schimbat... Când continuarea ei poate pune în pericol însăși ființa statului nostru?

Din aceste temeieri, domnule mareșal, precede convingerea noastră că trebuie găsit mijlocul de a ieși din acest război cit mai devreme și cit mai e vreme. Această ieșire urmează desigur să fie făcută: față de cei lingă care armata noastră a luptat cu toată lealitatea și față de cei contra cărora ea a luptat, cu toată demnitatea... Dar cum, în această privință, Baroul, în numele căruia ne luăm curajul a vă grai, suferă, peste suferința generală și de durerea de a nu putea spune mai mult, vă spunem numai că în conștiința noastră, cu cit momentul ieșirii din luptă va veni mai curînd, cu atît mai bine va fi, căci cu atît mai ușurată va fi situațiunea României la pacea generală.

Împărtășindu-vă aceste convingeri, ecoul conștiinței tuturor, vă rugăm să credeți, că hotărîrea de a vi le comunica e rezultatul unei pe cit de îndelungate și atente priviri asupra evenimentelor, pe atît de lucide și adînci meditațiuni asupra primejdiilor ce ne mai așteaptă. Îmbil să adăugăm că aceste convingeri sînt străine oricărui calcul și interes politic, fie al nostru, fie al altora, și că ele isvorăsc, în același timp, din cea mai curată și nețărmurită iubire de țară, și din cea mai adînc simțită durere pentru fiii ei, cărora nu le rămîne murind pentru apărarea hotărîrelor ei, nici măcar minglierea credinței de a le mai putea salva.

Arh. St. București, fond Istrate Micescu, dosar 76, f. 7.

17

1944 (iunie). Textul memoriului prin care avocații din Baroul Ilfov cer aprobarea pentru convocarea de urgență a adunării generale a Baroului spre a interveni în sensul scoaterii țării din război.

Domnule Decan,

Subsemnații avocați definitivi din Baroul de Ilfov, avem onoarea a vă cere să convocați de îndată adunarea generală a Baroului, pentru a lua în cercetare situația creată de pe urmă războiului, ce se dă azi pe teritoriul național, barourilor din provincie, aflate în prîbiegie.

Măsuri de grabnică asistență au fost luate desigur în favoarea colegilor noștri refugiați, dar pe de o parte aceste măsuri sînt insuficiente, iar pe de altă parte chestiunea depășește un caracter strict profesional și capătă o semnificație de orîin general românesc. Țara întreagă, neamul întreg sînt în primejdie de moarte. Nicodată de-a lungul istoriei sale, poporul nostru n-a avut de înfruntat mai grave amenințări.

Primul barou al țării s-a mîndrit totdeauna a fi nu numai un corp profesional de elită, dar și un organism de luptă națională. Nu e momentul să ne întrebăm cit de just sau greșit a fost orientată această luptă în trecutul ultimilor zece ani — dar dacă Baroul are într-adevăr conștiința că reprezintă și altceva decît o breaslă atunci e dator să-și rostască astăzi cuvîntul, în cel mai greu ceas al existenței noastre naționale.

Poate că sînt încă mijloace de a ne salva țara dintr-un război, care a intrat în ultima și cea mai cumplită fază. Dacă aceste mijloace există, trebuie să le vedem, trebuie să le căutăm.

Cu cit veți da mai grabnic Baroului puțința de a se intruni, cu atît cuvîntul său va putea fi mai folositor.

Primiți, domnule decan, asigurarea deplînei noastre considerațiuni.

Arh. St. București, fond Istrate Micescu, dosar 76, f. 6.

18

1944 iulie 12, București. Raport al ministrului Italiei la București, Bova Scoppa, către ministrul afacerilor externe al Italiei Guariglia privind formarea Blocului Național Democrat și opinia lui Mihai Antonescu în această problemă.

Bucarest, le 12 Juillet 1944

Monsieur le Ministre.

On a formé dans les derniers jours à Bucarest, sous le patronage de M. Maniu, un cartel des oppositions qui comprend le parti national-paysan, le parti libéral, le parti social-démocratique et le parti communiste. De ce dernier on a exclu un des chefs les plus influents, M. Ralea, accusé d'avoir collaboré en qualité de Ministre de Cabinet avec le ci-devant Roi Carol II.

J'ai demandé au Président Antonescu quelle valeur avait ce cartel de l'opposition et quelles conséquences on pouvait en déduire.

Le Président m'a répondu que les différents partis avaient démontré jusqu'ici une faible vitalité et qu'il ne croyait pas qu'ils pussent donner un élan plus vif à leur activité une fois réunis en un seul corps. Il avait lui-même facilité le voyage du prince Știrbey et de M. Vișoiaru à l'étranger, où ils étaient allés comme représentants de l'opposition, et il leur avait seulement recommandé d'agir „en bons roumains”, „L'opposition a donc eu ses représentants et ses interprètes auprès des alliés — m'a dit le Président. Qui ne les a pas encore eus, c'est moi, qui ne réussis pas à me faire comprendre”.

Il est naturel et logique que le Président cherche de dévaluer cette fusion de forces de l'opposition. Ce fait mérite toutefois d'être signalé, parce qu'il pourrait représenter en effet le prélude d'une action plus concrète et plus décisive en faveur des alliés, ce qui a complètement fait défaut jusqu'ici.

R. Bova Scoppa

Arh. St. București, colecția Microfilme Anglia, r. 403, c. 905 (P.R.O., F.O. (Public Records Office anc. Foreign Office) 371/43987).

(Traducere:)

București, 12 iulie 1944

Domnule ministru,

În ultimele zile s-a format la București, sub conducerea domnului Maniu, un bloc al opoziției, care cuprinde partidul național-fărănesc, partidul libéral, partidul social-democrat și partidul comunist. Din ultimul partid a fost exclus unul din șefii cei mai influenți, M. Ralea, acuzat de a fi colaborat în calitate de ministru al fostului rege Carol al II-lea.

L-am întrebat pe președintele Antonescu ce valoare ar avea acest bloc al opoziției și ce consecințe ar putea rezulta. Președintele mi-a răspuns că diferitele partide au dovedit până acum o slabă vigoare și că nu crede că ar putea da un imbold mai puternic activității lor o dată reuniți într-un singur bloc. El însuși a facilitat călătoria prințului Știrbei și a domnului Vișoiaru în străinătate, unde ei au plecat ca reprezentanți ai opoziției și singura recomandare pe care le-a făcut-o a fost să acționeze ca „buni români”. Așadar, opoziția și-a avut pe lângă aliați, reprezentanți și interpretii săi, mi-a spus președintele. Singurul care nu i-a avut sinteu, care nu am reușit să mă fac înțeles.

Este natural și logic că Președintele caută să minimalizeze această fuziune a forțelor opoziției. Acest fapt merită totuși de a fi semnalat deoarece ar putea reprezenta într-adevăr prădiumul unei acțiuni mult mai concrete și mai decise în favoarea aliaților, ceea ce a lipsit cu totul până acum.

S. R. Bova Scoppa

19

1944 iulie 17. Comunicatul postului de radio „România Liberă” în care ofițerii români sînt îndemnați să înceteze lupta împotriva U.R.S.S. arătînd totodată înfrîngerea inevitabilă a Germaniei: se citează și un ordin de capitulare al generalului Müller.

POSTUL ROMÂNIA LIBERĂ — ora 7,35

Corpul ofițeresc român cuprinde azi ofițeri cu multă știință și inteligență. De aceea, ca ofițeri activi sau de rezervă, toată ofițerimea română are datoria să judece situația în care se află astăzi țara noastră.

Războiul este pierdut pentru nemți și nimeni nu mai poate crede acum într-o victorie a nazistilor. D-voastră, poate mai bine decât alții, știți toate aceste lucruri și le puteți judeca în toate concluziile lor.

Chiar în armata germană s-au ridicat foarte mulți ofițeri care, începând să judece situația, au luat hotărârile necesare.

Ordinul de capitulare dat de generalul Müller, comandantul armatei a IV-a germane, este foarte semnificativ în această privință. Astfel, în ziua de 8 iulie a.e., în ordinul de capitulare adresat soldaților și ofițerilor săi, el spunea următoarele:

„Situația nu cunoaște scăpare. Rușii ne lasă nouă ofițerilor dreptul de a purta armele, iar soldaților decorațiile obținute.

În grupuri de câte 100—500 soldați, să se adune toți aceia care au luptat sub ordinea mele și, sub comanda ofițerilor mai în vârstă, să se predea.

Rușii ne-au cerut să punem capăt unei împotriviri inutile, fapt pentru care ordon în celarea luptei”.

Acum doi ani, mareșalul Paulusa a ordonat la Stalingrad rezistența pînă la ultimul om, dar astăzi, după victoriile neîntrerupte sovietice, însuși generalii nemți dau ordinele de capitulare.

Ordinul de mai sus dat soldaților germani nu vă spune dv., domnilor ofițeri, situația dezastruoasă spre care este împinsă fără încetare țara noastră?

Ofițeri români, sub conducerea dv. stau soldații care luptă alături de germani. Împreună cu ei, întoarceți armele împotriva nemților și trădătorilor care nu sînt altceva decât niște asasini ai țării.

Generalii germani nu mai vor să poarte răspunderea pentru sacrificiile inutile ale armatelor de sub conducerea lor.

Știm că mulți dintre ofițerii noștri arată o asemănătoare hotărîre, ei dorind din tot sufletul să se termine cu masacrarea soldaților noștri.

Continuînd războiul, expuneți țara la distrugerii imense. Dacă veți continua lupta alături de nemți fără nici un rost și fără nici o perspectivă, atît dv. cît și soldații de sub conducerea dv. vă expuneți unei morți lipsită de sens, pentru că această luptă pe care o duceți reprezintă o cauză pierdută.

Continuarea luptei alături de nemți lipsește România de prețiosul ajutor al vechilor ei aliați.

Ajutați pe soldații care se salvează, fugind din rîndurile armatei.

În aceste clipe grele pentru țară, lăsați să se salveze tot ceea ce este românesc, adică tot ce este folositor pentru salvarea patriei.

Luați sub ordinele dv. pe fugarii din armată pentru ca, împreună cu ei, să salvați România.

De asemenea, nu împiedicați pe soldații români care vor să treacă de partea rușilor.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 242/1944, f. 73—74

20

1944 iulie 18. Comunicat al postului de radio „Moscova” privind închiderea a 6000 întreprinderi din România pentru a nu mai executa comenzile armatei germane.

POSTUL MOSCOVA: ora 8 (în lb. română)

În România au fost închise 6.000 de întreprinderi. Industriașii au făcut aceasta pentru a nu fi obligați să execute comenzile armatei germane. Spre a masca faptul, radio București a declarat că au fost închise întreprinderile care nu aveau autorizație din partea Ministerului Economiei Naționale.

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 242/1944, f. 82

FRĂȚI MUNCITORI ȘI TINERI MUNCITORI!

Puneți-vă în fruntea luptei de eliberare și pentru pacea poporului Român!
 În plan teritorial clasa muncitoare din România își afirmă de acum 1 Mai cerințele de viață, pe care numai **unitate și pe luptă** poate să le împlinească. Aceste **cerințe imediate** sunt:

- Ziua de lucru de 7 ore!
- Sporirea imediată a salariilor pe măsura scumpetii;
- Imediata demilitarizare a întreprinderilor;
- Asigurarea dreptului în liberă organizare sindicală și politică;
- Libertatea de gândire, de scrisură și de cuvântului;
- Eliberarea tuturor celor închși sau internați pentru convingerile lor și pentru lupta patriotică antihitleristă;
- Autonomia și reorganizarea Asigurațiilor Sociale sub control muncitoresc;
- Școli gratuite, spitale gratuite, locuințe ieftine și igienice pentru toți, cul re montate.

ROMÂNII

Pacea pe care întreaga națiune o dorește trebuie câștigată prin **lupta poporului**, care trebuie să se înfăptuiască înaintea mâinii soarta sa.

Muncitorimea și tinerii strâng astăzi rândurile în **Front Unic**, la noi ca pe tot continentul. În ziua de 1 Mai, ziua ei de **luptă și de apăsare**, muncitorimea organizată, unită de la comunistă până la social-democrați, cheamă întreaga **clasă muncitoare**, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg **poporul român**, toate **claselor și partizile** sociale, toate **partizile și organizațiile** indiferent de culoarea puterii, credință religioasă și apartenență socială, la **lupta hotărâtă** pentru:

Pace imediată.

Restaurarea guvernului Antonescu, formarea noului guvern național, din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste.

Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinilor de război germane!

Susținerea Armatei Române eliberatoare.

Alianță cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite.

Pentru o Românie liberă, democratică și independentă!

Trăiască 1 Mai, ziua de înfrățire în semnul păcii și de unire a clasei muncitoare!

1 Mai 1944

FRONTUL UNIC MUNCITORESC

CITEȘTE!

...și dă-l mai
 .....
 departe!

Anul II 1944

24 August 1944

Nr. 11

ROMÂNIA LIBERĂ

Redacție: BUCUREȘTI, G. B. P. 120

23 AUGUST 1944 BASTURNAREA REGIMULUI HITLERIST DIN ROMANIA

Declarația Comitetului Central al Partidului Comunist din România

DECLARAȚIA GUVERNULUI

"România Liberă" înființarea sa este un act legal. De trei ani toată energia noastră este ardeată în lupta pentru libertatea României împotriva răpitorilor din afară și împotriva răpitorilor din interior care au sădit otrăvitoarele în sufletul nostru.

Ca în istoria și căt istoria, una dintre luptele și una dintre victoriile noastre pentru libertate a avut loc în ziua de azi.

"România Liberă" România și nu va înceta să trăiască ca în ziua de azi. În ziua de azi, 24 August 1944, în ziua în care România a răscălat din nou împotriva răpitorilor și a răscălat împotriva pe carei luptă.

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

Partidul Comunist din România, pe care îl conducim noi, este cel care a organizat și a condus lupta pentru libertatea României și a Europei. Partidul Comunist din România este cel care a organizat și a condus lupta pentru libertatea României și a Europei.

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

Partidul Comunist din România, pe care îl conducim noi, este cel care a organizat și a condus lupta pentru libertatea României și a Europei. Partidul Comunist din România este cel care a organizat și a condus lupta pentru libertatea României și a Europei.

Guvernarea României este o guvernare democratică și o guvernare responsabilă. Guvernarea României este o guvernare democratică și o guvernare responsabilă.

Guvernarea României este o guvernare democratică și o guvernare responsabilă. Guvernarea României este o guvernare democratică și o guvernare responsabilă.

Proclamația Regelui către Tară

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

România

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

A treia debarcare în Franța

Amorsez și sperăm că va fi un război de libertate și de libertate în România și în toată Europa. În România și în toată Europa, războiul de libertate și de libertate este un război de libertate și de libertate.

Ultimul moment

1) Este interzisă circulația pe străzile Capitalei între oraș 10 și 5.
2) Este interzis formarea de grupuri mai mari de 3 persoane.